

Hol vagytok most, kis „intellektüellek”,
 Kiket bús század baljós vége ellett?
 Szent nyugat előtt rajongva térdeplők,
 Kik lehánytatok minden józan gyeplőt;
 Gúnyos mosolygók ideálra, honra,
 Kiknek a „New-York” volt a Pantheonja;
 Kik ígértétek a szent Holnapot,
 S akik tegnap is hátra voltak.

Hol vagytok mostan, fránya franciások,
 Kis erotikák, tucatóriások?

Csörög-e még a sok kis szélkereplő,
 Amelynek szép volt minden, ami szeplő?
 Magyar és múltat szánva nézdelők,
 Nyugati szesztől kótyagos velők,
 Koraszült bölcsek, véznák, betegek,
 Mit érez mostan horpadt melletek?

Hol vagytok mostan, kerge planétások?
 A vihar földjén csak egyet is lássak.
 De hol vagytok haj? Merre csak szemem lát,
 Vasizmú hősök verik a gyehennát,
 Mely odvaiból zúgva tör elő.
 Csönd, kis fiuk, csönd, – beszél az erő.
 Nevetek mától: csiba, korcs javas!
 Halljátok: beszél az Erő s a Vas.

Halljátok: sorsunk egy marad a földön,
 Míg csak Krisztusra kereszt vár és börtön.

E földet s mit rajt teremt a zseni,
 Paraszterőnek kell megvédeni.
 Mert elsodorja véres áradat,
 Ki vérengzők közt védtelen marad
 És hová kéne, hogy elbújjatok,
 Ha idevárnánk – azt a nyugatot!

Az a Nyugat, melyet majmoltatok,
 S melytől vártátok a szent holnapot,
 És a vad Észak, melyet épülésül
 Rajzoltatok, már rothadt a penésztűl.
 S akik megtartják néktek a világot:
 Erkölcsben tiszták, harcban óriások,

XXVI. évfolyam 10. szám
2019. október

Bulányi Gy.: Tévedhetetlen	4174
Mészöly M.: „Keresztény értékeink”	4176
Dóry I.: Ökológiai szelekció	4177
Füller T.: Disz-krimi-szenzáció	4179
Ercsényi A.: Halász Bandi bácsi élete	4180
Márcki I.: Tünetmentes élet	4184
Merza J.: A matematika és a...	4186
Palásti P.: Tudásközpont...	4191
Inczedy P.: A múltat végkép eltörölni	4192
Tarnai I.: A II. Vatikáni Zsinatot követő...	4193
Farkas I.: Az őszi kikerics meséje	4197
Dr.: Kálmán Sz.: Hálaadó ima	4199
Király I.: Egyetemes könyörgés	4200
Miklovicz L.: Homília	4202
Vágúyhelyi P.: Elmélkedések	4202
Bóta T.: A „mesélő Éva néni”	4204
Szabó D.: Versek	4205

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
 mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
 Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

S azoknak marad magtárjuk egész,
 Kiket ki nem kezd a világpenész.

Halljátok íme s megtartsátok észbe
 Koraszült kornak sok kis csenevésze:
 Korhadtt fa törzse, min harkály kopácsol,
 Földre zuhan már vihartámadáskor.
 Csak szálas fenyves, melyben sasok hálnak,
 Állhat ellene szél forgatagának
 És jöhet vihar, világkeverő:
 Mosolyogva állja szűz magyar erő!

(Gyóni Géza: Levél Nyugatra 1914. október.)

BULÁNYI GYÖRGY

TÉVEDHETETLEN

Csudálatos találkozó volt nálam 2008. március 29-én, szombat délután. Hatan voltunk együtt majd négy óra hosszat. Szolnokról jöttek hozzám húszas éveik közepén járó fiatalok. Ateista vagy vallásilag közömbös szülők gyermekei, többségük meg sincs kereszttelve. De Bíró Lajost megérintette körünkben vagy tíz esztendővel ezelőtt a jézusi üzenet. S ő tovább is adta azt, s ennek gyümölcse volt a Lajos utáni nemzedéknek – köztük az ő két gyermekének is – mostani látogatása nálam. Keresztelésükre és többek között házasságkötésre is készülődnek.

Nem tudom, hogy ők is csodálatosnak érezték-e a találkozót. De nekem együttlétünket követően Jn 1, 35-39 versei jutottak eszembe, melyek János és András meghívásáról számolnak be. János evangélista meghívásuk után jó hetven évvel idézi fel találkozásukat Jézussal. Számára biztosan felejthetetlen volt, mert ennyi idő eltelté után is emlékezett még, hogy délután négy óra körül került sor rá, hogy a Jordán partján sétálgató Jézusnak ők ketten utána mentek. Jézus észlelte ezt, s megfordult, hogy megkérdezze őket: Mit akartok? Ők meg ezt válaszolták: Rabbi, hol lakol? – Jöjjetek, nézzétek meg! – felelte nekik Jézus. Az evangéliumi feljegyzés így fejeződik be: *Az nap nála maradtak, ez a tizedik óra körül történt* (Jn 1,39). A zsidóknál akkoriban a nap hajnali hat órakor kezdődött, tehát délután négy óra volt, amikor utána mentek Jézusnak. (Az én látogatóim is délután négyre jöttek – emlékezem is rá. Emlékezem, de nem hetven év után, csak két nappal később.)

Milyen lehetett az a találkozó? Ha lett volna magnó, amely megörökítette volna azt a kétezer év előtti délutánt, mit nem adnék érte. Ha lett volna magnó két napja a szobámban, s felvette volna a mi találkozásunkat, mit nem adnék... még ezért is. Miért adnék érte oly sokat? Ezt akarom Nektek most elmesélni. S bár nem volt magnó, amely megörökítse a kérdést, melyet Gábortól kaptam, de emlékezem rá és arra is, hogy hosszasan gondolkodtam, mit is feleljek rá. Egy jó percre elnémultam. Rákérdezett Gábor a Mt 16,18-19-ben olvasható jézusi szavakra. Ezekre: *Én is mondom neked: Te Péter vagy, s én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit*

feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva. Azt kérdezte Gábor, hogy hogyan azonosulhatnak még odafent is azzal, amit Péter idelelt megköt és megold – azaz jóváhagy vagy elvet.

Általában köpöm a választ, ha Jézus dolgaiban kérdeznek engem. Most nem így történt. Azt hiszem, hogy a KIO – a *Keressétek az Isten országát!* című és negyven éve megírt – hat vastag szamizdat kötetében nem fordul elő ez a szó, hogy tévedhetetlen. S biztosan tudom, hogy Jézus sem mondta sem magát, sem Pétert tévedhetetlennek. És ezért Gábornak sem tudtam azt válaszolni, hogy az I. Vatikáni Zsinat tévedhetetlenül megállapította, hogy Péter utódai, a pápák hit és erkölcs dolgában tévedhetetlenek. Hát ezért. S nemcsak azért, mert Hans Küng is már jó harminc-negyven éve megírta könyvét, melynek címe: *Unfehlbar?* azaz *Tévedhetetlen?* Hanem azért is, mert lassan annak is harminc éve lesz, hogy Lékai bíboros és négy felkért teológiai professzora dialógusra hívott, s ezen a dialóguson elhangozhatott és el is hangzott Lékai szájából az általa tévedhetetlennek gondolt szó: *Én és a jelenlevő professzor urak hivatalból képviseljük itt az egyház tévedhetetlen tanítását.* Magamban azt gondoltam ott és akkor, hogy tévedhetetlen és – még inkább – hivatalból tévedhetetlen emberekkel nem dialogizálok. Hangosan meg azt mondtam, hogy írják le kérdéseiket, s én azokat majd megválaszolom. Jó két órát birkóztak ott öten egymagammal, s nem engedtem álláspontomból: csak írásban válaszolok kérdéseikre.

Mért nem köptem tehát Gábor kérdésére is a választ? Mért gondolkodtam rajta annyit némán? Mért nem mondtam az I. Vatikáni zsinat megállapítását. Nem tehettem. Nem, mert barátainknak nem hazudunk, csak illetékteleneknek, csak ellenségeinknek hazudhatunk – ha nincs módunk kitérni a válasz elől. S most, amikor írom ezeket a sorokat, már hétfő délelőtt. Ahogy tudtam, felkészültem már a hétfő délutáni kisközöségi találkozásomra, s mikor befejeztem, eszembe jutott Gábor kérdése.

Vasárnap még nem, mert vasárnap meghalni sem volt időm. Reggel volt a szokásos havi – két órás – ifjúsági mise, majd 11 óra felé jött Pista, hogy elvigyen Inárcsra pót-vasmisémre a Hangosok számára, és csak este hét óra utánra hozott haza. Kimerültem tőle, s hétfő reggel csak nyolc utánra tudtam úgy-ahogy összekaparni magam... Mért voltam tehát egy percig néma? Ennyire gyengül már emlékezem? Nem adtam meg a választ én már negyven éve Gábor kérdésére a KIO-ban?

Elővettem, a KIO *Mutatók* kötetét, s találtam a két kérdéses mátéi versre vonatkozó 12 lapszámot is. Megnéztem mindet egyenként. Elolvastam, amit 40 évvel ezelőtt ezekről a Máténál található versekről írtam. S az eredmény: nem szembesültem a KIO-ban Gábor kérdésével. Ezért gondolkodtam válaszom előtt annyit. Gábor mellett ült. Rátettem kezem a kezére, s ezt mondtam Gábornak: Jézus úgy mondhatta, amiket mondott, hogy bízott tanítványaiban, bízott Péterben. Bízott bennük, hogy azt fogják mondani, amit tanított nekik. Ahogyan én is bízom Bennetek, akiket az elkövetkező hónapok során majd megkeresztelek és megesketek azon az alapon, hogy hisztek abban, amit Jézus tanított. Bízom benne, hogy azt fogjátok mondani, amit közösségeinkben tanultok arról, hogy miféle Ország az, amit keresnünk kell. Bízom benne, mert Isten azt írta bele mindnyájunk szívébe, amire megteremtett minket. Azt, hogy szeressük egymást még az ellenségeinket is: keresztre feszítőinket is.

S nem mondtam Gábornak a folytatást, amit a fentiekben leírtam. Nem, mert akkor és ott, szombat délután még nem is gondoltam az I. Vatikáni Zsinatra. De most igen, és mondom, amit gondolok. Mindannyian az Isten gondolatát képviseljük, amikor a szeretet szavát mondjuk azzal a tartalommal, amelyet Jézus adott ennek a szónak.

Tévedhetetlenül? Igen, tévedhetetlenül. Mindig, amikor a szeretetet mondjuk. S csak ez magyarázhatja, hogy amit mond akár Péter, akár Gábor, mind megállja majd

a helyét, és érvényes lesz idelent is, odafent is. S ha a földön nem is veszik figyelembe azok, akiknek más az istenük, mint Jézusnak, a mennyben biztosan elfogadott lesz, mert ennyit jelent a megkötés. Az ellenkezője pedig biztosan elvetett lesz, mert ennyit jelent az oldás.

És válaszomat mind a hatan elfogadták, mert nem tekintélyelvű volt a válasz, hanem szeretet elvű.

S most magamat kérdezem: Lehet tekintély nélkül élni? Nem lehet. Hiszünk szüleinknek, s ha nem hiszünk, megégetjük a kezünk, amikor a forró kályha vasajtájához nyúlunk, s megtanuljuk tőlük, mi válik javunkra. És felnőtt korunkban is hiszünk annak, aki úgy szeret minket, ahogy a szüleink. Elhagyjuk érte anyánkat-apánkat. És hiszünk abban, aki azt reméli, hogy mindannyian az ő szerelmes lányai és fiai vagyunk, ahogyan Jézus is az Atya szerelmes Fia volt. Megtanuljuk Tőle, hogy nem tehetünk olyat, amit nem kívánunk magunknak. Azt, hogy nem uralkodhatunk másokon. Azt, hogy nem lehet három cipőnk, amíg él olyan a földtekén, akinek csak kettő van. Azt, hogy nem döngölhetünk bele senkit sem a betonba. Mondhatom mindezeket a színéről is. Feltétlen hittel hiszünk abban, aki arra tanít minket, hogy mindenkit szeretnünk kell.

Azt tanítja, hogy kicsi vagyok én, s ezért másoknak szolgálni születtem én. Azt, hogy akármilyen okos, erős meg ügyes is vagyok, engem sem illet meg több, mint ami mindenkinek jár: a napi egy dénár. Azt, hogy szótáramból ki kell törölnöm az ölés szót, hogy csak az ölelés maradjon a helyén. Azt, amit Babits úgy mondott, hogy *az a véres Isten nincsen*. S a véres embernek se legyen helye a Földön, mert a mennyben úgy sincs.

Nem lehet tekintély nélkül élni, az Isten és az ő gyermekeinek tekintélye nélkül. De csak a szeretet-elvűeket illeti meg a tekintély!

Ember hol élsz te? A Földön? Ott az uraké a tekintély.

A főpapoké, az írástudóké, a véneké. A királyoké meg a helytartóké, akik a szeretet-elvű Jézust nagyon hamar, már három év után a keresztre parancsolják.

Úrmentes világban akarok élni a

Földön. Az urak tekintélye nélküliben. Ott, ahol csak a szeretet-elvűeknek van tekintélye.

Milyen ez a tekintély? Azt hiszem, hogy tévedhetetlen.

MÉSZÖLY MIKLÓS

"KERESZTÉNY ÉRTÉKEINK"

Bulányi Györgynek szeretettel

Hová lettek? - ha egyáltalán kielégítően valaha is voltak. Kétezer éve változatlanul időszerű a kérdés eszmetörténete, alakulása s felszívódása az egyéni morálba, a közéletiség és társadalmi gyakorlat politikumába. Milyen gyepelőre fogva tudjuk elképzelni az "ember tiszteletének" szerteágazó kihívásait? Értékrendjeink szívósan ellenségesek egymással. Csupán abban hasonlók, hogy különbözni akarnak a természet működési modelljétől, mely a szándéktalan közöny organikus egyensúlyteremtésével kínál modellt, a folytonosan új formációk gyengéd és gazdag kínálatával - mi viszont tudatos kiemelésekkel elemestésekkkel törünk az új formációk elszegényítésére s az irányított homogenizációkban igyekszünk fölismerni a magasabb rendű gazdagságot. Félünk az anarchiától s kompenzálunk az értékautarkriák különböző módozataival. Úgy tűnik, a két modell között nincs és nem lehet híd, a mi pszichológiai mezőnk nem vethető össze a természeti mezővel. A nóvum mégis az, hogy a magunk veszélyeztetésének archaikus ösztöne s az egyre fenyegetőbb öntörvényű technikánk rákényszeríthet a szükséghid keresésére. A természettel való együttlétezésünk organikus és belátásosan általánosított modellje ez, ami az önszabályozás és önfékezés kopernikuszi újra fogalmazását kívánja meg. Ez a zöld szemlélet érvényesülése filozófiákban, ideológiákban, hitekben, a homo politicus kategóriáiban egyaránt. Értékeink demitologizálásának és rekonstruktívizálásának új fejezete, ami azonban még mindig csak esély, nem garancia; csupán esélyesebb nyitottság, mint a bölcsesség az ész parttalan tágasságával szemben. A kérdés még így is csak a kilátástalanság felhangjával tárgyalható.

"A cselekvő mindig lelkiismeretlen" - írja Goethe; ha másképp nem, a nem belátható kihatásaiban. Valaki mindig sír, jajdul miattuk. Optimális osztályrészünk az igazságtalanság és szenvedés minimalizálásának megtervezése; ami túlmegy ezen, a realizált utópiák tragikus példatárát gazdagítja. Marxok nem helyettesítik a jézusokat, s a jézusok sem a kicserélhetetlen történelmi embert. Egy ilyen belátásnak nincs közkeletű realizmusa, ahogy a karamazovságnak sincs. Az új keresztet is ember

ácsolja, s egyre inkább igényt is tart rá, hogy maga vegye a vállára, megbizonyosodva a helyetteshiányról. Éppen a homo technicus magányosodik vissza Jóbbá. Már Dosztojevszkij iszonyatos könyve sem számolhat be másról csak a spirituális naturalizmus feneketlen mélységéről; masszívnak tűnő padlózata csak az önhitt ideológiáknak, filozófiáknak van. A Karamazovok családi templáriusai - Iván, Aljosa, Mitya és a többiek, akik az európai lélek Grál-edényének az őrzésére jelöltettek ki - nem fejezhetik be a befejezhetetlen regényt. Útközben maradnak abba, az elszánás időtlenített pillanatában. Aljosát már nem láttatja a regény a világba kilépve, Mitya csak tervezi, hogy miből fog vissza menekülni a hazai földre, Iván pedig elveszti az eszméletét - mielőtt.

Ez a "mielőtt" a megdermedt esély. Nem vagyunk túl a karamazovságon, folyamatosan vagyunk benne. "Keresztény értékekkel" kendőztük, ami nem elkendőzhető, a regény nem mozdul el a végétől, ami a kezdete is. Ha mélyen vagy félelemből hiszünk, az tesz abszolutistává, és idegenkedővé a minimalizálás teológiájával szemben. Meglehet, hogy a bizalom teológiája lesz az, ami mai helyzetünkben kidolgozásra vár - tapasztalva a mind mechanikusabban és show-szerűbben kezelt szereteteszmény és követelmény társadalmihistória eredményességének kimutatható mértékét: és hogy éppen a dömping teszi kiüresedetté. Aminél a szerényebb, a csak formálisan működni képes barátság és szomszédságállapot is több, s nem kisebb csoda, mint a medjugorje-i. Meglehet, hogy a minimalizálás teológiája a holnapé, a bizalomé, ami világibb érzékenységgel inkultúrálódhat a különböző hagyományú, rendű és helyzetű "világainkban" és nem az európai lélek kitüntetett misszionáriusaként önmaga foglyává lett sztarec vagy Aljosa teológiája. Zöld teológiává formálódhat át, mivel az ember és föld bizalmi szerződésére támaszkodik, keresztényi pogányul. Túllép az értékeink mai elhiteltelenedett "kocsmáján". S megkísérli az öncáfólódásig agyonhasznált és fellengzősített szeretetkategoríát valóban szocializálni és pragmatizálni.

Juan Dolores papago indián mondta: "Én egy odaadó semmi vagyok" Más hang ez, mint amit megszoktunk, és Assisi óta elfelejtettünk. A bizalom eszköztelenül szegény, és ez a pompája; vagy van, vagy nincs. A föld szól így, és az égtisza forrás; ahonnan a ballada vallomása is merít.

1993. február 6.

DÖRY ISTVÁN

ÖKOLÓGIAI SZELEKCIÓ

A Természetben működik egy evolúciós szisztéma, ami a másolódás, mutáció, szelekció háromságára épül. Ezt jól ismerjük a biológiából, és ezt látjuk a világunkban körbetekintve. Alapja a DNS információ-tartalmának másolódása, változása, s a termékeik szelekciója. Eredménye – nagyon hosszú távon – az élőlények tökéletesedése, divergálása, majd konvergálása, ökológiai egyensúly kialakulása, katasztrófák kiheverése.

Ehhez hasonlóan néhány tízezer éve másfajta információ is evolvál a világban. Ezt nem a DNS kódolja, hanem az emberi elme. Itt is van másolódás, tanítás, tanulás, utánzás, rögzülés. Van változékonyság több módon is. És van valamiféle szelekció is (hogy t.i. az adott információ hordozója elpusztul, vagy az adott információ vész el, vagy gyengébben adódik tovább). Mint látni fogjuk ez utóbbi az ember esetében elég korlátozott. Bár Karl Popper filozófus szerint „elméleteink megteszik azt a szívességet, hogy helyettünk halnak meg” – ez nem nagyon gyakran jelenik meg az életünk valóságában.

(Itt érdemes megjegyezni, hogy harmadik fajta evolúciót még nem sikerült kimutatni sem a mesterséges intelligencia, sem a robotok, sem a számítógépes vírusok világában, ti., hogy alkotóiktól függetlenül evolválának – egyelőre. Esetleg már valamiféle ko-evolúciót fel lehet fedezni az ezekkel foglalkozó informatikusok körében.)

Mi a helyzet a második, az emberi, a kulturális, a mém-evolúcióval? A továbbadással semmi baj, a gondolatok, minták, viccek, eszmék jól terjednek, szaporodnak. A mutáció is létezik: vannak pontosan másolódó információk, könyvek, versek, képletek; de vannak változatos információdarabok, pletykák, láncelevek is. A mém-mutáció jellegzetessége, hogy lehet véletlenszerű, de lehet tudatosan befolyásolt is, amikor valamit direkt hozzáteszünk, vagy elveszünk egy elméletből. Ez óriási lehetőségeket biztosít(hatna) a lassú génevolúció meghaladására.

Ha a gén-evolúciót és a mém-evolúciót összehasonlítjuk, az eredményt egyetlen mondatban is összefoglalhatjuk: A gondolatok evolúciója sokkal

gyorsabb (nem kell generációkat várni), mégsem telt el még annyi idő, hogy a konvergens evolúció fázisába elértünk volna, és valamiféle fennmaradási egyensúlyról lehetne beszélni. A mém-evolúció a divergens fázisában van, mindig újabb elméletek jelennek meg egyre nagyobb számban és szélsőségességben, és ez még a mai internet világában is egyre fokozódik. Mi ennek az oka?

A mém-evolúció ezért nem konvergál az egyre stabilabb fennmaradás felé, mert a harmadik tényező, a szelekció csak nagyon-nagyon szórványosan működik. Sommásan: a fosszilis etető gépezet mindenkinek enni ad. Néhány Darwin-díjas szerencsétlent leszámítva szinte senki nem hal meg a saját tébolyai miatt – és még kevésbé látjuk, hogy „az elméleteink halnak meg helyettünk” popperi elve érvényesülne.

Hová kellene és hová fog konvergálni a gondolataink, viselkedésmintáink evolúciója? Egy olyan világ felé, ahol a Természet él és virul, benne az ember él és virul, és benne a gondolatok egy csoportja ezt és önmagát stabilizálja. Még célirányosabban fogalmazva éppen ezt a gondolatot.

Helyette jelenleg a Természetet rongáljuk, túlhasználjuk, feléljük létalapjainkat; de még ezen felül is irtjuk egymást és egymás eszmerendszerét. A fennmaradás és evolúció gondolata éppen csak megjelent a zsúfolt színpadon, és legtöbbször csak érdekességként tekintik a hétköznapok tülekedései közepette.

Mit jelent tehát a címben említett ökológiai szelekció?

- 1.) Például azt, hogy amit hallunk, megvizsgáljuk a világ, a környezet, az ember, a gondolat megmaradása szempontjából, és ha nem megfelelő, még ha bizsergető is, nem adjuk tovább.
- 2.) Azt is jelentheti, hogy ha véletlenül kiötlünk, feltalálunk valamit – elgondolkodunk, mielőtt a megvalósításába fognánk. Közelebb kerül-e a világ a szükségszerű egyensúlyi állapothoz, vagy még több fosszilis energiával, még hatékonyabban teszünk tönkre valamit, ami később nagyon fog hiányozni?

Már ezt a kettőt is igen nehéz megvalósítani, de nem lehetetlen. Nézzük tovább!

- 3.) Meg lehet próbálni üres óráinkban direkt kitalálni ökológiai szempontból előre vivő dolgokat, hogy hogyan éljünk a fosszilis energiák csapdája, környezetszennyezés, klímarongálás nélkül, és

megpróbálni ezt másoknál intenzívebben terjeszteni. Eléggé szkeptikus vagyok a tekintetben, hogy a játékpénzzel, politikával megtámogatott reklámgépezetnél tudunk-e hatékonyabbak lenni a terjesztés területén pl. MLM- vagy Bokor-módszerekkel. De hátha van más mód is.

- 4.) Ennél perspektivikusabbnak tűnik tanítani az általános kritikai szemléletet, ami minden szelekciónak az alapja. Kinek az érdeke az adott téma? Mi terjed gyorsabban, ha a postás harapja meg a kutyát, vagy a kutya postást? Van-e érv az adott dolog fennmaradására, azon kívül, hogy mindenki így csinálja? Tudunk korszakokat, amikor mindenki rosszul csinált ezt-azt. Hogy sacc-per-kábé milyen gondolatok és életcselekedetek övezik azt az állapotot, amelyben a Természet virul, az ember virul, és a fennmaradást már nem kell magyarázni?
- 5.) Cselekedeteinket hozzá igazítani – ez is ökológiai szelekció. Azt szelektáljuk, hogy a tömören megfogalmazott jó gondolat érdekében a neki megfelelő cselekvési mintázatokat hajtjuk-e végre? (Az élővilágban a megvalósult élőlények életben maradása dönti el, hogy a bennük lévő gének jók voltak-e vagy sem.) A gondolataink megvalósult megfelelői a cselekedeteink, amiket, ha nem akarunk a lassú, fájdalmas, végleges szelekció körein végigfuttatni, akkor magunknak kell megítélnünk, hogy így lehet-e élni a Földön, megmarad-e a Természet, benne mi és a gondolataink, cselekedeteink. Ha a válasz negatív, akkor még a cselekedeteinknél is tehetünk szelekciós lépéseket. Ez amolyan önreflexió, lelkiismeret-vizsgálat, ökológiai lelkitükör.
- 6.) Ennek végkifejlete az ökológiai megtérés. Nem akarok mást, mint lenni a többi élőlényel együtt, és elősegíteni ennek elérését, megmaradását. Ehhez hosszú távú, modellező, tudományos gondolkodás kell (amiben nem állunk jól, a hétköznapi alkudozás jobban megy) – valamint teljes életátalakítás. Ha látjuk, hogy valami jó irányba mutat, nem dobjuk el a szemetet, nem használunk nejlonzacskót, vagy kicserélünk egy lámpát, akkor azt is látni kell, hogy ez az egész életmódunknak hány százaléka. Ha csak egy terület 1 százaléka, akkor nevezhetjük jelképes cselekedetnek, képmutatásnak, önbecsapásnak, parasztvakításnak, zöldrefestésnek – vérmérséklet szerint. Ha minden életterület 10%-át érinti, akkor lehet egy jó kezdőlépés a jó irányba, pl. általános takarékosági szemlélet az egyébként zajló

mindennapjaink közepette. Ha viszont ez az ökomegtérés minden életaktivitásunkat érinti, legalább 50%-ban, akkor onnan már látni fogjuk a pontos célt.

- 7.) Az elhíresült „szelekció” tisztázása érdekében tegyük hozzá, hogy más embereket nem kiirtani, hanem az ökológiai megtérés felé segíteni akarunk. A történelem azt mutatja, hogy a tőlünk eltérően gondolkodók kiirtása nem megtéréshez vezet, hanem fegyverkezéshez. A végén pedig nem a jó győz, s nem az ökológiai szelekció, hanem az erősebb. Az egész harc pedig olyan környezeti károkkal jár, ami megkérdőjelezi az emberiség fennmaradását, vagy a természetvédelem gondolatának fennmaradását.
- 8.) Az előző pontban említettek miatt nemcsak más emberekkel, de más eszmékkel sem hadakozni kell, hanem tanítani a távlatos gondolkodást, a kritikát, a reflexiót, az ökológiai életmódot.

Összegezve: Ökológiai megtérésre, ökológiai lelkiismeret-vizsgálatra van szükség, hogy hosszú életűek lehessünk a Földön.

Az ökológiai megoldásról a következőképpen lehet gondolkodni. Ezt azért írom le, hogy ne általánosságban filozofáljunk a jóról és a szükségesről. Úgy kell élnünk, hogy semmit ne fogyassunk többet, mint amit a Természet adni tud (pl. fosszilis energiák), és ne termeljünk több hulladékot, mint amit a Természet játszi könnyedséggel fel tud dolgozni. Ehhez lényegében nullára kell redukálnunk a fosszilis energiáinkat – és a megújulót pedig fenntarthatóra. Ehhez pedig a legnagyobb fogyasztásainkat szinte jelképesre kell csökkenteni (pl. a fűtést komoly hőszigeteléssel), és a neki megfelelő energiamennyiséget elő kell állítanunk a rendelkezésre álló területen. Ha nem autózunk, nem repülünk, nem fogyasztunk távoli, agyonkezelt termékeket, akkor ezt sikerülni is fog egyensúlyba hozni. Bármilyen takarékosak vagyunk is, a kibocsátott szén-dioxidot még vissza is kell vonni a légkörből, ami a fenti feltételek mellett több ezer fát jelent, több ezer négyzetméteren – de éppen lehetséges. Ehhez képest igyekezzünk boldogok és elégedettek lenni, és ne nagyon költsünk, mert az is energia, az is szén-dioxid. Ez úgy lehetséges, hogy a boldogságot tanuljuk, tanítjuk és gyakoroljuk – nem mást, hogy hátha közben véletlenül boldogok is leszünk. Például pénzzel csak nagy károkozás mellett tudunk elérni részeredményeket a boldogulás területén. Ellenben a kerttel, Természettel,

mozgással, tiszta környezettel, emberi közösséggel célzottabban tudunk közelíteni a boldogság, elégedettség felé.

A boldogság 75%-ban mozgás: munka, edzés, kacagás. A többi: mosoly, köszönés, hála, segítség, belefeledkezés, reflexió, elégedettség, játék, közösség, szertartás és szépség.

Ha valaki autó nélkül éli a vidékies életet, és közben már elültette a CO₂-fák harmadát, akkor fogja észrevenni, hogy a fogyasztási és termelési számok egymás felé tartanak. Nem szétkúsznak, nem rohannak exponenciálisan, nem adnak értelmetlen értékeket.

Akkor persze már izgalmas, hogy hol és mikor tudnak találkozni. A fákból úgysem lehet extrém mennyiséget ültetni, csak fejenként 2-3 ezret, mert a lábnyomterületbe is bele kell fénni. Tehát ha valaki 1-2-3 év alatt már elültette a famennyiség harmadát-felét, akkor fogja látni, hogy a közlekedés nem végtelen, az élelem nem jár kezelhetetlen kibocsátással, a fűtés a hőszigeteléssel kezd az értelmezhető tartományban maradni. Ilyenkor már felvetődik, hogy ha egy kicsit jobban csinálnánk a kertet, vagy ügyesebben alkalmazkodnánk a Nap járásához, akkor már nagyon ott lennénk a fenntarthatóságnál – és fényévnyi messzeségben a városi, fogyasztói, rohanós, agyoncsomagolt, kiszolgáltatott világtól.

FÜLLER TÍMEA

DÍSZ-KRIMI-SZENZÁCIÓ

A személyiségi jogok védelmében mindig megváltoztatok néhány apróságot az írásaimban, hogy a szereplők ne legyenek felismerhetők. Most nem fogok. Úgy mesélem el szó szerint, ahogy történt.

Gyerektábort szerveztünk, mint nyaranta szinte minden lelkész és hitoktató. Szép nagy létszámban össze is gyűltek a gyerekek, de volt elég segítőnk, és nem kellett, hogy fájjon a fejünk, mert a szükséges összeg is összegyűlt. Egy szavam nem lehetett, minden szempontból áldott volt ez a programunk. Ennek ellenére megmagyarázhatatlan módon nagyon elfáradtunk. Az utolsó estére olyan nyúzottak voltunk, hogy egyetlen vágyunk volt: pihenni. Gyorsan hazaérni, aludni egy nagyot és másnap is csak lazítani. Még javában zajlott az elpakolás, de a munkatársaink elengedtek bennünket. Perceken belül indultunk; elől mi ketten ültünk a férjemmel, hátul a két – megállás nélkül csevegő – alsós gyerekünk.

Alig értünk el a szomszéd településig, az egyik kicsinek eszébe jutott, hogy ő ma még nem szedett elég nyírfaágat. (Autizmusának legfeltűnőbb jele a fákhöz való szoros kötődés.) Általában mederben tudjuk tartani a gyermekeinket, nem bólintunk rá minden kívánságukra, de most egyszerűbbnek tűnt megállni, teljesíteni a kívánságát és utána hamar továbbmenni.

Rutinosan és kiválóan vezető férjem lehúzódtott hát az út szélére – és a jobb első kerékkel beledöccent az árokba. Billentünk egyet, a gumi durrant, és az autó eleje nagy sóhajtással leereszkedett. Még fel sem ocsúdtunk az első ijedségből, amikor körülött bennünket egy csapat cigány férfi, nő és gyerek. A kisfiunk a legérzékenyebb a váratlan eseményekre, ő nyüszítve lapult hátul az üléshez, mi meg csak kikerekedett szemmel vártuk, hogy mi következik.

És akkor az egyik kissrác kipenderült a többiek közül. Vigyori képén csak úgy ragyogott a huncutság. Ó, hiszen mi ismerjük egymást!

– Csók, Timi néni! – intett felénk lezseren.

– Szia, Ronaldó! – rikkantottam megkönnyebbülve. – Gyere gyorsan, fogjál kezét Misuval!

Az üvöltő kisgyerek úgy elhallgatott, tán még levegőt venni is elfelejtett. Könnyes és maszatos képét végigtörölte az egyik tenyerével, aztán vigyorogva rázott kezét az ismerős kissraccal.

Közben a férjem is visszanyerte a lélekjelenlétét, és végre meg tudott mozdulni. Kiszállt. Elég különösen festett az öltönyében a sok rövidnadrágos, félmeztelen férfi között, akik akkor már a kárt méregették. Nem is nagyon kérdeztek semmit, az egyik elment az autójáért, amellyel hamarosan kivontattak bennünket az árokból – és mielőtt meg tudtuk volna köszönni, már integetve el is tűnt a szomszéd utcában. A másik az autó alá feküdt ellenőrizni, nem folyik-e valamelyik tartály. A harmadik emelőt hozott, a negyedik – miután bevallottuk, hogy tíz éve nem volt leszedve a kocsijára szerelt pótkerék – csavarlazítóval érkezett, és nekilátott a műtétnek az autó alatt fekve.

Közben az asszonyok engem vigasztaltak, a gyerekek meg kézen fogták a két szökénket, és elvitték őket játszani. Traktorkerékben homokoztak, bokrok alá épített bunkerben bújószkáztak, kiskutyát simogattak, és ágat szedtek több nyírfáról is.

– Lássák, erről beszéltem én, hogy milyen furcsa dolog ez a dísz-krimi-szenzáció – mondta az egyik asszony. – Mert nem vagyunk mi rosszabbak, mint mások. Segítünk, ha tudunk, nem számít az, hogy ki cigány, és ki nem. Csak akkor rontják el, amikor másmilyenféle embereknek tartanak minket, mint magukat. Amikor meghalt a gyerekem, azt mondták nekem, ne sírjak, mert jó helyen van. Hogy ugye, egy cigánnyal kevesebb van, az meg nem nagy kár. De az énnekem olyan rosszulesett, mintha kést döftek volna belém – folytatta. Én meg egészen meglepődtem, hogy ezt így is lehet érteni.

– Ha meghal egy gyerek, nincsenek jó szavak – mondtam. – Az ember vigasztalni szeretne, de nem tud. Hiába mondjuk, hogy jó helyen van a gyermek, hogy az Úristen szeretetében van, a veszteség fáj az ittmaradónak. Kegyetlenül fáj és sokáig... – mondtam csendesen.

Most az asszonyon volt a megrökönyödés sora.

– Hogy az Istennél van az én kicsikém? Hogy ott játszódik a jó Atyánál? Arra gondoltak volna? – nézett rám.

– Igen, ott van, de az embernek akkor is nagyon nehéz a hiánya. Ez teljesen jogos és természetes fájdalom – magyaráztam. – Nincs rá egy jó vigasztaló mondat, ami megkönnyítené a gyászt.

– Az Istenkénél van az én kicsikém? – szakított félbe az asszony, de már alig is figyelt a bólintásomra. – Ó, drága jó Atyácskám! Hát erre gondoltak? Én meg de gonoszokat gondoltam, hogy átkozódtam! Jaj, bocsáss meg, Istenke! Hát nem is velem voltak szemetek, hanem én voltam a dísz-krimi-szenzáció. Ó, ó! – két tenyerével eltakarta az arcát, a szeme még sírt, de az arca már mosolygott. – Hát a jó Atyácskám kebelén van az én kicsikém! Istenem, hogy én milyen semmirekellő vagyok! Bocsássál meg nekem, szegény oktalan asszonynak! Drága kisfiam! Te meg osztán jól viselkedjél ott az Istenke kertjében! Nehogy valamit tönkretegyél, hogy szégyenkezniem kelljen, hogy mennyi baj van teveled, mint az iskolába vót.

És csak ömlött belőle a szó. Én meg ámultam, hogy micsoda megbékélés tanúja lehetek éppen. Nem is szóltam többet, inkább megöleltük egymást. Egy kicsit még pityergett, aztán összeszedte magát, mert a két szökém megszomjazott, és inni kért, márpedig a cigányok vendégszeretben példái lehetnének akárkinek.

Egy órán belül indulásra készen álltunk. Különösebb nyoma nem látszott az autónkon a kalandnak. Az elején egy kis horpadás, ha jobban megnézte az ember. Így hát búcsúzkodni kezdtünk csokoládészínű angyalainktól. A fiúk kezet fogtak, a nők ölelkeztek, aztán nagy integetések közepette útra keltünk. Szavunk se nagyon volt a meglepetéstől. Csak a kisfiunk sóhajtott fel nagyon elégedetten, az ölében egy halom nyírfáogat szorongatva:

– De jó, hogy megálltunk ágat szedni...

A cikk az Evangélikus Élet magazin 84. évfolyam, 25–26. számában jelent meg 2019. június 30-án.

ERCSÉNYI ANDRÁS

HALÁSZ ENDRE (BANDI BÁCSI) ÉLETE

1915. október 19-én született Budapesten. Édesapja az I. világháborúban szerzett betegségében korán elhunyt. Édesanyja hadiözvegyként nevelte kettő+négy gyermekét. (Két gyerek – Erzsébet és Tibor az édesapa előző házasságából származtak, míg az édes-gyerekek – Márta, Bandi, Ervin, Edit – közül Bandika a második gyerek volt.) Nagy nélkülözések között élnek; hadisegélyként trafikengedélyt kapnak – ami az egyetlen megélhetési lehetőségük. Azonban ez is kevés, ezért Ervin és Edit 1926. és 1928. között Hollandiába kerülnek hadiárvaikként, hogy így könnyítsék a család életét. 1928-ban néhány hónapra Bandi is kimegy Hollandiába. 1936-ban az édesanyja meghal és a gyerekek teljesen árvák maradnak; a legidősebb fiútestvér (Tibor) – aki tisztai főiskolán tanul – lesz a gyámjuk. Jellemző a testvérekre, hogy életük végéig így szólítják egymást; Bözsike, Tibike, Bandika, Ervinke, Mártika, Editke.

Albertfalván laknak, onnan jár be Ervin öccsével és Edit húgával (édesanyámmal) HÉV-vel Budára, a Gellért térig (mert akkor ott volt a HÉV végállomása). Gyalog mennek át Pestre, mert a fiúk az Eötvös József Főreál gimnáziumban tanultak. Iskola előtt a Váci utcai Angolkisasszonyok templomában ministrálnak a reggeli misén; a mise után egy bögre kakaót és egy szelet kalácsot kapnak reggelire. Itt ismerkednek meg a nagyszerű Szabó Imre[1] plébános atyával, a későbbi püspökkel. Ez a találkozás indítja el őket a papi hivatás

felé; Endre (Bandi) váci egyházmegyes pap lesz, és Pécelen tölt több, mint 30 évet plébánosként. Ervin viszont székesfehérvári egyházmegyes pap lett, Shvoy püspök atya személyi titkáráként dolgozott.

Nagyon jó tanuló volt; eredetileg katonatiszt akart lenni, de a család csak a legnagyobbik fiút, Tibort tudja katonának taníttatni. Ekkor már érlelődött benne, hogy pap lesz; otthon a négy árva gyerek kedvenc közös játéka, hogy misét „játszanak”. Ennek ellenére először a Pázmány Tudományegyetem földrajz-történelem tanári szakára iratkozott be. Itt azonban csak egy évet végzett[2], majd bevonult a váci szemináriumba. 1939. június 19-én Vácott szenteli pappá Hanauer Á. István püspök atya, aki 1919-től 1942-ig volt az egyházmegye karizmatikus püspöke. Első helyezését Peregre kapja; ez egy ősi magyar település, már a XIII. századi iratokban is szerepel a neve. Ma már teljesen egybeépült Kiskunlacházával és mint önálló település el is tűnt. Néhány hónapos ittlét után azonban a közeli Lajosmizsére kerül, ahol 3 évig káplán lesz. Az utolsó években ide helyezik Marosi Izidort is (hitoktatóként), aki később püspöke lesz.

A háborús időket már Kecskeméten kezdi (1942-1944), és Cegléden fejezi be (1944-1947). Közben testvéreitől teljesen elszakad; Ervin a székesfehérvári szemináriumban már prefektus, majd 1943-tól Ercsiben káplán, akit az oroszok bevonulása után (1944. december 21.) azonnal lefognak és Adonyba hurcolnak. Edit és mozgássérült nővére, Márta Budapesten egy Frankel Leó utcai házban ill. annak pincéjében veszeli át az ostromot. Budapest eleste után, a legnagyobb harci zaj közepette egyszer csak beállít hozzájuk Bandika némi élelmiszerral, amit nagy nehézségek árán hozott fel Ceglédről. Persze az oroszok elfogják, és egy hétig egy fürdőszobában tartják fogva, mert azt hiszik, hogy kém. Csak nehezen tudja tisztázni magát.

1947-ben dr. Pétery József megyéspüspök a püspökséghez rendeli fel aulai szolgálatra és egészen 1951-ig Vácra is marad. Ez az az időszak, amikor az iskolák államosítása, a hittantanítás fakultatívvá tétele hatalmas viharokat kavart, és 1948. december 26-én tartóztatják le Mindszenty Józsefet is[3]. (Minden esetre érdekes, hogy az angyali szelídségű Bandi bácsi ezekben a szörnyű időkben ilyen helyen tudott tevékenykedni.)

1951. április 4-i dátummal helyezték Pécelre plébánosnak. (Április 4. volt a „felszabadulás napja” a szocialista rendszerben.) Nem volt könnyű helyzetben, mert elődjét, dr. Rajz Mihályt, aki 1944-ben került a

faluba, nagyon szerették. Bandi bácsi több, mint 30 évig (1983-ig) maradt a faluban; ilyen hosszan azóta sem volt senki sem plébános ott; sőt a váci egyházmegyében sem volt senki, aki egy helyen ennyi időt töltött volna. Egy embert „örökölt” a régi plébánostól; a sekrestyés Tóth Józsefet, akinek ez volt az első munkahelye és 50 év után innen ment nyugdíjba a 70-es évek végén.

Rögtön munkához látott; azonnal továbbszervezte a ministránséletet. Elődjénél, Rajz atyánál is komoly ministránsélet volt, de ő ezt még magasabb szintre emelte; rendszeres ministráns próbák voltak, volt pontverseny, közös kirándulások, sok munka, játék és kacagás is; a gyerekek azonnal megszerették az egészet. Nagy segítője volt Ervin testvére, aki – miután felfüggesztették a székesfehérvári egyházmegyében – 1955. nyaratól 1956. szeptember 30-ig szintén a péceli plébánián élt. Ervin nagy cserkészvezető volt; az itteni ministránsfiúk is rajongtak érte. Bandi bácsi a ministránsok mellett még felnőtt (egyetemi) ifjúságnak szóló foglalkozásokat is tartott, amire igen gyakran Budapestről is kijöttek.

A kezdetektől agitált a fakultatív hittan mellett; az egész egyházmegyében Pécelen volt a legtöbb hittanos, ami az akkori tanácselnököknek nem kis fejfájást okozott. A vége az lett, hogy kitiltják az általános iskolából és csak a káplán atyák mehetnek be hittant tanítani. Azonban az 1970-es nagy tiszai árvíz nem várt fordulatot hoz; Bandi bácsi ugyanis befogadja egy évre a plébániára az egyik árvíz sújtotta falu görög katolikus tiszteletesének két, általános iskolás korú gyermekét; egy kislányt és egy kislányt. Így a gyerekek gondnokaként szülői értekezletekre is járhatott – és járt is!

Természetesen minden lépését figyelték; a péceli III/III-as megbízott a helyi cukrász volt, akinek fia természetesen buzgó ministránsként ott nyüzsgött a plébánián. Volt eset, amikor a cukrász is megjelent és kért egy kis segítséget a jelentés elkészítéséhez.

Pécel egyébként egy különleges hely volt; Budapest peremén fekszik, jó volt a közlekedése, mert villanyvonattal lehetett gyorsan bejutni a Keleti pályaudvarra[4]. A Rákosi-korszakban itt húzták meg magukat azok az emberek, akik jobb napokat láttak egykor, de kitiltották őket a fővárosból. Persze közöttük voltak kétes egzisztenciák is, de voltak nagyon rendes emberek is. Közéjük tartozott például Lippay Ferenc magas rangú térképész-katonatiszt, aki nem kellett a néphadseregnek; fia, ifjabb Lippay Ferenc lett az első főministráns. De ide tartozott az oxigén- és disszociációs gázgyár volt tulajdonosának lánya, Bosnyákovits

Viktória (Viksi néni), aki jogi egyetemet végzett, több nyelvet beszélt. Ő jelentkezett a plébánián adminisztratív munkára, de hamarosan ő lett a ministráns-lányok vezetője. Az oltár előtti ministrálást a 80-as évek elejéig csak fiúk végezhetek; így a ministráns-lánykodás igencsak úttörő kezdeményezés volt. A lányok a templom és környéke takarítását végezték nagy buzgalommal és a vasárnapi 9-órás gyermekmisénél a gyerekek irányítása volt a feladatuk.

1957-től a péceli plébánia újmisési hely is lett. Ez azt jelentette, hogy felszentelt fiatal papok kerültek Bandi bácsi mellé 1, max. 2 évre, hogy itt ismerkedjenek a „szakmával”. Többek komoly egyházi karriert futottak be, így pl. dr. Varjú Imre[5], aki a Mátyás templom plébánosa volt évekig. Dr. Tarjányi Zoltán pedig prefektus, egri teológiai tanár, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem teológiai tanszékvezető professzora lett, miközben egy ideig az Új Ember főszerkesztőjeként és a Magyar Rádió katolikus műsorának egyik szerkesztőjeként is dolgozott. Példaképe nek Bandi bácsit tekintette, és azt mondta egy rádióinterjúban, hogy amíg Bandi bácsit nem ismerte meg, addig el sem tudta képzelni, hogy úgy is lehet papi életet élni, ahogyan ő tette. (A szadai templomban tartott aranymisén, 1989-ben Tarjányi Zoltán volt a Bandi bácsi kézvezetője.) Az újmisési papok nagyon szerették őt és nagyra értékelték azt, hogy szentbeszédek alatt nem gyóntatott; kicsit kinyitotta a gyóntatószék ajtaját és végig figyelte a beszédet.

A fiatal papok mellett a viszonylag nagy plébánián többen nyerne hosszabb-rövidebb ideig befogadást. Itt dolgozott több éven át kántorként – valójában azonban a reggeli miséket végezte – dr. Luzsénszky Alfonz nagy tudású jezsuita atya, akit a 60-as években felfüggesztettek. A másik „kántor” Ölvegyi Anna, a faluban 1945-ig működő, de utána államilag feloszlott Jézus Szíve Népleányok (szürke ruhájuk miatt a „szürke testvérek”) vezetője volt. Ide kerül 1961. szeptemberében Bulányi György piarista atya, aki 10 éven keresztül minden vasárnap kivonatozik, itt miséznek és hamarosan ennek nagy híre lesz mindenfelé. Bandi bácsi 1951-ban a plébániára veszi mozgássérült Márta nővérét, aki aztán végig vele is marad[6]. Ebben az évben lesz a plébánia minden házvezetője Szilágyi Erzsébet (Elza néni), aki követi Bandi bácsiékat Szadára is.

Bulányi atya ismeretlenként jelentkezett Pécelen, és azért ment oda, mert „Halász Bandi ’49-től kezdve ott volt mindenhol, ahol valami kis mozgás támadt.” Megjelenése nagy változást hozott Halász

Endre életében. Bulányit a debreceni egyetemi perben ítélik életfogytiglani börtönre, mert egyetemi lelkeszként kisközösségeket hoz létre, de 1960-ban kiengedik. Vastelepen dolgozik, de ismét hozzáfog az egyházi kisközösségek – illegális – szervezéséhez. Hamarosan Bandi bácsi is bekapcsolódik ebbe a munkába és Bulányi atya mellett ő lesz a másik nagy alakja az ún. Bokor mozgalomnak. Különböző csoportokat szervez a faluban a felnőttek, az egyetemi ifjúság, sőt a kisiskolások és a cigányok köréből is.

Igazi ökomenikus pap is volt; a péceli és szadai reformátusok vezetőjével is gyakran találkozott, de Németh Géza evangélikus és dr. Gyökössy Endre református tiszteletesekkel rendszeres találkozója volt.

Időközben Bandi bácsit nagy trauma éri; egyik volt főministránsa az alkohol rabja lesz. Hogy megmentse őt, Bandi bácsi – püspöki engedéllyel – megszervezi (a Református Iszákosmentő mintájára) a Katolikus Iszákosmentőt, ami ma is működik. Kb. 1 éven keresztül készül a feladatra; rengeteget olvas, konferenciákra, tanfolyamokra jár, hogy kiművelje magát ebben a szomorú témában. 1985. év elején indul be a munka. Először a főváros VIII. kerületében kezd el tevékenykedni és elborzadva tapasztalja, hogy micsoda szörnyűségeket okoz az alkohol. De nem áll le, sőt az ország több pontján is vezet iszákosmentő lelkigyakorlatokat. Az egykori főministráns pedig megmenekül – és az iszákosmentésben dolgozik a mai napig is.

A két paptestvér (Bandi és Ervin) egymás támasza is volt, bár nem egyforma habitusú emberek. Bandi bácsi inkább lelki beállítottságú, Ervin bátyám viszont okos szervező és vezető. Ha idejük engedte, édesanyámék fővárosi lakásában találkoztak, mivel Budapest félúton volt Pécel és Székesfehérvár között. 1974-ben Ervin a folyamatos zaklatások elől külföldre menekül. Mindkettőjük számára ez a távozás komoly problémát jelent. Tizenkilencszer adja be útlevélkérelmét, hogy kimehessen külföldre és találkozhatson testvérel; minden esetben „egyéb ok”-ra hivatkozva elutasítják. Végül csak 1994-ben tud kiutazni.

A plébánia ajtaja – a szó szoros értelmében – állandóan és mindenki előtt nyitva állt. Hetente egyszer Budapestre utazik és végiglátogatja a különböző kórházakban betegeit.

Néha hívatlan látogatók is érkeznek hozzá; a nyomozók általában kora hajnalban jönnek. Érdekes, hogy a 60-as és a 70-es években növekszik meg a házkutatások

gyakorisága. Vélhetően a Bokorbeli aktivitása és/vagy Ervin testvére disszidálása a kiváltó okok.

1980-ban címzetes esperesi titulust kap – azaz „cesperes” lett, ahogyan ő mondta viccesen; lila esperesi övét azonban soha nem viselte.

1983. július 1-gyel – „egyházi érdekből és egészségi állapotára való tekintettel”, erős ÁEH[7] nyomásra, mely minden bizonnyal a Bokor-mozgalomban játszott aktív szerepével volt kapcsolatos – püspöke váratlanul nyugdíjazza. Több helyre hívják kiségitőnek; ő végül a pap nélküli Szadát választja, ami a gödöllői főplébániához tartozik, és ahol a plébános az a dr. Szecsódi Péter atya, aki annak idején újmiséskáplánja volt Pécelen. Szadán is megindítja a ministránséletet, itt is szervez kisközösségeket, továbbra is aktív az izzákosmentő munkában és általában nagyon sokat vállal a faluban.

Közben a magyar katolikus egyházon belüli az ún. Bulányi-ügy folyományaként az új péceli plébános, dr. Fila Lajos kitiltatja a péceli templomból. Azonban a kitiltást 1991-ben Marosi Izidor püspök eltörli és a péceli templom búcsúján (1991. október 13-án) ünnepi nagymisést celebrálva jelenik meg Halász Endre utoljára Pécelen.

1985-ben megismerkedik a máltai lovag Boglárnyé Majláth Edinával[8], a Betánia Szeretőközösség vezetőjével és alapítványaival, aminek révén bekapcsolódik a munkanélküliek és hajléktalanok lelki gondozásába is.

1994-ben Márta nővére meghal. Miután Majláth Edina külön szobát biztosít neki a Betániában, beköltözik a Bláthy utcába – és onnan jár ki Szadára. Gyémántmiséjét, azaz 60 éves papi jubileumát is már Edina szervezi 1999-ben, Szadán. A misén az egyik díszvendég a szadai születésű dr. Martonyi János, Magyarország akkori külügyminisztere, de természetesen ott van Ervin testvére is.

1999-2000. év során már többször rosszul lesz a misézése alatt; ezért egy nagy ministráns fiú áll mindig a háta mögött a szadai templomban, hogy elkapja, ha baj történne. Édesanyám (Halász Edit) és Majláth Edina erejük megfeszítve segítik, ahogy tudják. Alzheimer kórban szenved. Állapota rohamosan romlik. Először a Balassa utcai kórház pszichiátriai osztályára kerül, majd a székesfehérvári Öreg Papok Otthonába visszük, de ott sem tudják ellátni rendesen. Rövid ideig visszakerül a Betánia Bláthy utcai központjába, majd 2001.

szeptemberében a Váci Kórházba szállítják. Két nap múlva, 2001. szeptember 25.-én ott hal meg.

Gyászmiséje a Magyar Szentek Templomában volt, mert Majláth Edina szerint – és sokak szerint is – Bandi bácsi korunk igaz magyar szentje volt. A gyászmisében a péceli Coelestis Regina énekkar énekelt; vezényelt Bakonyi Árpád, a péceli templom szeretett karnagya. Orgonán játszott István öcsém, aki péceli tartózkodásunk alatt tanult meg orgonálni és kántorkodni. Az énekkart nagyon szerette Bandi bácsi; ha tehetett, mindig bement a próbákra, és a végén néhány elgondolkoztató mondatot is mondott. Bárdos Lajost, a nagyszerű zeneszerzőt, zenetudóst, egyházzeneészt is jól ismerte.

Annak ellenére, hogy nem volt békepap és egyáltalán nem volt híve a szocialista rendszernek, 1970-ben, a népi demokratikus rend fennállásának 25. évfordulóján – a falu közvéleményének nyomására – a „25 éves szocialista Magyarország megteremtéséért” kitüntetést kap – és a díszünnepségen pertut iszik a községi[9] párttitkárral.

1997. augusztus 20-án Göncz Árpádtól Köztársasági Arany Emlékérem kitüntetést kap az izzákosmentésért. Munkájáról az államfő úgy szerzett tudomást, hogy Göncz Árpád pszichológus felesége jól ismerte Bandi bácsi izzákosmentő tevékenységét és így beajánlotta férjének. Miután az állami kitüntetést megkapta, egy hónap múlva a magyar katolikus egyház is kitüntette. Volt még egy kitüntetése; VI. Pál pápa (II. János Pál tényleges elődje) személyes aláírásával küldött neki egy köszönő levelet munkájáért. (A pápának a székesfehérvári Kisberk püspök atya – Shvoy Lajos utódja – „súgott”, neki pedig Halász Ervin.) Pécel és Szada díszpolgára is; a péceli kitüntetést 2000. október 23-án vehette át, de akkor már nagyon beteg volt.

A Gulyás testvérek – közel 10 éven át követve tevékenységét – kétrészes portréfilmet készítettek életéről „Mint egy mi közülünk...” bibliai címmel[10], amit 2000. augusztus 6-án mutattak be a szadai faluházban, de ő – előrehaladott betegsége miatt – már nem tudott részt venni ezen az eseményen.

Végül egy kis történet, ami mutatja, hogy Bandi bácsinak milyen humora volt. Bandi bácsiéknak a csupaszív Szilágyi Elza néni (Elzuska) volt a házvezetőnőjük. Nagyon aranyos néni volt, – és finom ebédeket tudott főzni (a semmiből, mert „atyáéknak alig van valami kis pénzecskéjük, Andriskám” szokta volt mondogatni). Egyik alkalommal is sokan voltunk a

péceli ebédlőben: Bandi bácsi ült a fő helyen, vele szemben a másik végen Mártika, beteg nővére – és szokás szerint Mártika székére támaszkodva ott állt Elza néni, mert szerette nézni, hogy „hogyan esznek a népek”.

Mindenkinek a tányérja mellett a vászon szalvétája, kinek-kinek más-más szalvétagyűrűvel. Megtörtént az evés előtti ima és Bandi bácsi elmondta az asztali áldást is. Mindenki leült. Bandi bácsi szokás szerint az ölébe tette a szalvétáját. Édesanyám – aki szintén ott volt, – osztott mindenkinek levest. Már éppen elkezdődött volna az ebéd, egyszer csak Bandi bácsi megszólalt – félig-meddig szemrehányóan:

– Elzuszka! Ez a leves ehetetlen!

Elza néni elsápadt:

– De atya kérem (mert neki Bandi bácsi az „atya” volt), én mindent beletettem, ami kell – és sorolta szegény, hogy miből csinálta a levest.

Persze semmi baj nem történt, csak az, hogy Elza néni az „atyának” elfelejtett kanalat kiosztani^[11].

Halász Endre (Bandi bácsi) emlékét a péceli és a szadai templom bejáratainál egy-egy emléktábla őrzi. Bandi bácsi és paptestvér öccse a Váci utcai Angolkiasszonyok templomának urnatemetőjében vannak eltemetve. A felírás csak ennyi: „Halász Endre plébános, dr. Halász Ervin pápai trónálló^[12]”. Mindketten innen indultak – ide is érkeztek meg.

Magamról: informatikus mérnök vagyok, egyetlen tanítok. Édesanyám, Halász Edit, Bandi bácsi legfiatalabb b testvére. Három, nagyon tehetséges mérnök fiam van – és jelenleg 6 aranyos kis unokám.

2014. október 19.

^[1] Szabó Imrét a Rákosi rendszerben többször is meghurcolják. A Kádár-érában hosszabb időre kitiltják Budapestről is.

^[2] Első földrajz vizsgáját dr. Teleki Pálnál, nagyhírű professzornál és későbbi miniszterelnöknél teszi le fennmaradt vizsgakönyve szerint.

^[3] 1953-ban Pétery püspököt is letartóztatják, majd internálják Hejcére, ahol Mindszentyt is fogva tartják. 1956. októberében ő is kiszabadult, de Kádárék 1957-ben visszaviszik, ahol – végül per és ítélet nélküli fogságban – 1967-ben meghalt.

^[4] A Budapest-Hatvan vonal villamosítását 1956-ra fejezték be: ez a szovjet határig futó Budapest-Záhony vonal teljes villamosításának első szakaszának jelentette.

^[5] Varjú atya több éves börtönbüntetést kapott, mert lefordította magyarra az egyik pápai enciklikát.

^[6] A plébánián laktunk egy évig mi is István öcsémrel 1964. júliusától 1965. októberéig és innen jártunk be Budapestre a középiskolába, amíg a családunk lakásgondjai meg nem oldódtak.

^[7] ÁEH, mint Állami Egyházügyi Hivatal; pártállami szervezet az egyházak ellenőrzésére. 1989-ben megszűnik.

^[8] Majláth Edina a híres Majláth család leszármazottja.

^[9] Akkor Pécel még község volt, ma már város.

^[10] A film a youtube-on elérhető.

^[11] Azóta meg nálunk a családban a mondás, ha nincs az asztalon valamely evőeszköz, hogy „Elzuszka! Ez a leves ehetetlen!”.

^[12] Ervin bátyám 2000. november 7-én Németországban hunyt el.

MÁRCZI IMRE

TÜNETMENTES ÉLET?

Minden kor, minden kultúra többé-kevésbé egységes képet, fogalmat alkot a világról és benne az emberről. Ha nem így volna, akkor a világrépre épített társadalom sem volna képes hatékonyan működni. Ez természetesen meghagyja annak a lehetőségét, hogy egyesek időnként elrugaszkodjanak ettől a felfogástól, de ennek okkal kell történnie, és néha keményen meg kell fizetni az árát.

A tökéletes, hézag nélküli világrépre, világmagyarázatot leginkább a vallás kínálja. A vallás számára a világ, a mindenség egész -- akkor is, ha a gyakorlatban nem ezt tapasztaljuk. A feloldás egyszerű:

az ember, vagy az istenséggel szembenálló démonok, rossz szellemek zavarják meg a tökéletes rend működését, illetve darabokra szedik szét azt, ami a teremtés eredeti szándéka szerint egy, tökéletes, egész.

Az európai civilizáció egyik szegletköve a Biblia és a köré ambivalens módon építkező zsidó és keresztény kultúra, amely jobbára a görögök fogalmi rendszerének közvetítésével jutott el hozzánk. Az elmúlt kétezer év hatalmas fejlődést mutatott az ember által használt eszközök terén, de a világértelmezés kulcselemei nemigen változtak. Érthető tehát, hogy a bibliai válaszok az emberi lét alapvető kérdéseire ma sem kerülhetők meg.

Mit mond a Biblia az emberről, az egészségről, a betegségről? Mitől, hogyan lesz "egész" az ember és a világ? Mint tudjuk, a Biblia gyűjtőfogalom; sokféle irat együttese, amelyek a kanonizáció folyamatában válogatódta ki. Maga a kanonizáció folyamata nyújtana az első értelmezési szintet az egész, az egészség bibliai fogalmához is, ha megközelítőleg pontosan ismerni lehetne a kiválogatódás szempontjait; szakértők azonban mind a mai napig vitatkoznak ezeken. Az "eredmény" ebből csak annyi: maga a Biblia is eklektikus válogatás az antik keleti kultúrák hallatlanul gazdag szóbeli és írásbeli hagyományából: töredékes, nem "egész".

Ismeretes az az általános ókori felfogás, miszerint a betegség és a bűn összefügg: a bűn következménye, büntetése a betegség. Ezért a gyógyulást is elsősorban mágikus, kultikus eszközökkel próbálták elérni. Ha bekövetkezett, általában az istenség ajándékának, illetve kiengesztelődésének, a bűn bocsánatának tartották, így érthető, hogy a gyógyítás többnyire a papok hatókörébe tartozott. Természetesen gazdag tapasztalatokkal rendelkeztek a természetes gyógyítási-gyógyulási folyamatokról is (olaj, bor, fürdők, gyógyfüvek, masszázs, akupunktúra stb.), de ezek is többnyire kultikus, szimbolikus formákba, folyamatokba ágyazódtak.

Igen éles fényt vet Jób könyve a problémára: egész/séges-e az Isten?! Tényleg abszolút, tökéletes jó? Nem egy pszichopata örült?! Jung válasza nagyon súlyos további kérdéseket tesz fel a kereszténység abszolútnak, tökéletesnek, egésznek gondolt Isten-fogalmával kapcsolatban. Végül is lehetséges-e az egész, az egészség, ha Isten (a lét) maga is megosztott, poláris, részekből összetett? Nem az-e a lét alaptapasztalata, hogy a világ részekre szabdalt? És az ember életfeladata ennyi: sikeresen egyensúlyozni az

egymásnak ellentmondó dolgok között; esetleg harmóniába hozni azokat -- mindezt természetesen az emberi lét horizontján.

Az újszövetségi hagyomány mintha elmozdult volna a fentiekben körvonalazott alapról. Jézus tiltakozott a bűn és a betegség, baj közvetlen oksági összefüggésbe hozása ellen. Bár nem ment el érzéketlenül a testi szenvedés mellett, érdeklődése elsősorban az ember lelki egészsége, Istennel, a mindenséggel való harmóniája felé fordult. Ennek az egységnek a hiányát a pusztulás -- nem a betegség -- drámai képeivel hangsúlyozta. Mivel a betegség mégiscsak szoros kapcsolatban van a romlással, pusztulással, nehéz kérdés annak eldöntése, hogy mennyiben tartotta Jézus a betegséget pusztán a biológiai rend megzavarásának. Ma már bizonyosnak látszik, hogy az evangéliumok Jézus-képére a későbbi egyház szempontjait vetítették vissza. Az eszkatológiai és transzcendens vonások kiemelése miatt árnyékba került mindaz, amit az emberről mondani akart. Nem kétséges, hogy fő törekvése az volt, hogy az ember irányultságát, lelki beállítódását tökéletesítse, illetve fordítsa (vissza) abba az irányba, amely a léttel -- Istennel -- való teljes egységet eredményezheti. Ez az egység azonban csak az ember aktív közreműködése révén jöhet létre. Rajtatok fordul -- mondta; az Isten folyamatosan biztosítja a maga részéről a feltételeket. Ez azonban nemigen látszik a világban. Jób könyvének szerzője azt mondja, hogy az ember csinálhat bármit, végül is egy önkényeskedő, néha zsarnok és kegyetlen Istennek van kiszolgáltatva. Jézus tanítása szerint az Isten szerető atya, aki várja, hogy együttműködhessen az emberrel a teremtés befejezése, tökéletessé tévése érdekében. A baj, romlás, halál tehát Jézus szemléletében is jelen van, de ez nem végzet, mint Jób esetében, hanem cselekvésre, az egység megtalálására való felhívás.

A kereszténység szemléletében háttérbe szorult ez a szemlélet. Az ember az isteni tökéletesség esetleges függvénye. Ez lényegében visszatérés Jób szemléletéhez azzal a különbséggel, hogy a kereszténység szerint Isten abszolút, tökéletes és jó. Ha napjaink valóságával vetjük össze ezt, a szakadék áthidalhatatlannak tűnik. Ám ez már a történeti egyház problematikája, és túlmutat a Biblia világán.

De térjünk vissza Jézushoz. A mélyebb elemzés megmutatja, de legalábbis erősen valószínűsíti, hogy Jézus nagyon mélyen megértette és át is élte az emberlét összes dimenzióját. Az emberi lét harmóniájának megteremtését nem az isteni kegyelemtől várta, hanem elsősorban az embertől. Jézus szerint az egységet, az

egészséget az egyén szintjén a test-szellem-lélek egyensúlyában kell megtalálni. A közösségről szóló tanításában pedig azt hangsúlyozta, hogy az egyén a másik emberrel szövetségben, őt befogadva lehet csak "egész". A természetről közvetlenül nem sok mondanivalója volt, de a környezettel való harmónia gondolkodásának nyilvánvaló előfeltételei közé tartozott. Manapság ehhez hasonlóan egyre többen gondolják úgy, hogy a környezeti gondok megoldásának kulcsa az ember. A projekciók visszavonása, a beavatás, az aszkézis, az önismeret -- ezek mind megtalálhatók Jézus, a gyógyító eszköztárában.

*

Milyen üzenete van ezeknek a Bibliában fellelhető gondolatoknak a modern ember számára? A vallások sajátos felekezeti szempontjai helyett a lehető legtágabb horizonton kell megkísérlni az értelmezést. A modern (posztmodern) gondolkodás a következő távlatot kínálja.

-- Az ember ellenállhatatlan vágyat érez egy olyan világ iránt, amely egységes, egész, tökéletes; hiány és romlás, betegség nélküli.

-- A világ a valóságban nem egész, hanem részekből összetett, konfliktusos, poláris. A dolgok -- és az emberek is -- keletkeznek és egy idő után elmúlnak, átadva a helyüket valami másnak.

-- Az ember egységet, teljességet, állandóságot akar létrehozni, ám e törekvése közben újabb, mélyebb szakadékok, törésvonalak tűnnek elő a világban. Önmagát is töredékesnek, esendőnek, múltkonynak tapasztalja. A betegség, a halál az emberi lét kihagyhatatlan, lényegi tapasztalata. Az ember sorsa ebben a világban, ebben a létezési módban a polaritás, a töredezettség, a feloldhatatlan komplexitás.

-- Miközben megtapasztalja a betegséget, a romlást, a halált, képes mindezeket a lét tágabb összefüggéseivel egyben látni és elfogadni, magában integrálni, egységben megélni (erre tesz kísérletet a vallás az abszolútum, a jó isten fogalmával). A lét minden látszólagos korlátozottsága ellenére van egy belső játéktér az ember számára.

Ám az ember azt is tudni szeretné, mi van ezen a létezési módon kívül: mi van a halál után, a születés előtt, lehetséges-e, van-e tökéletesség, hibátlan, romolhatatlan lét, egész. A vallások biztosnak ígért válaszokat kínálnak, amelyek azonban egy idő után

érvényüket veszítik, mert nem nyújtanak megoldást az élet által felvetett újabb kérdésekre (pl. a környezet rombolása, génmanipuláció).

*

Mindezek után úgy tűnik: az egészség lényegében szubjektív életérzés -- ha pontosítani, szűkíteni akarjuk: annak biológiai vetülete. Az egészség fogalma azonban lényegéből adódóan a horizont végtelen kitágítását sürgeti a szellem és a lélek területei felé. Egészséges egy "izomagyú", aki épp kilép a fitness-center ajtaján? És beteg-e az a Zsazsa néni, aki csendben tudomásul vette, hogy rákos, és szép sorjában elrendezi a dolgait, tudva, hogy az ő ideje hamarosan lejár?... Az ember soha nem lehet teljesen egészséges és teljesen beteg.

Aki magát egészségesnek mondja, menthetetlen.

MERZA JÓZSEF

A MATEMATIKA ÉS A KERESZTÉNY GONDOLKODÁSMÓD

A matematikus is térben és időben létezik. Amikor tehát arra vállalkozom, hogy a matematika és a keresztény gondolkodásmód viszonyáról szóljak, helyesebbnek és hasznosabbnak tartom, hogy bemutassam egy keresztény matematikus gondolkodásmódját, amely radikális történelmi átrendeződések hatására alakult ki Magyarországon.

A katolikus egyházhoz tartozom. Életem első harmadának teológiai látásmódját a 30-as évek felfogása határozta meg. Ez a látásmód szembesült a kommunizmus vallásellenes támadásával és változott át a kezdeti passzivitásból aktívra életem második harmadában, maga mögött tudva a II. Vatikáni Zsinat ösztönző hatását. Minthogy azonban kisközösségben élő ember is voltam, a harmadik húsz évben tapasztalnom kellett a konzervatív belső egyházi tendenciák hatásából eredő nehézségeket és az elmaradt egyházi megújulás miatt a ma feszültségeit is. A következőkben megkísérlem annak felvázolását, hogy milyen szemléletet alakított ki bennem a matematikai gondolkodásmód az idők által hozott elméleti és gyakorlati hitkérdések megoldása vagy legalább értelmezése során.

A rendszeres vallásoktatásban és jó vallási közegben felnevelkedett fiatalember számára nem mindig jelent problémát Isten létének bizonyítása. Ha azonban kifejezetten vallásellenes támadásokkal találkozunk, s ezek a támadások nemcsak elméletiek, hanem egzisztenciát, érvényesülést is érintőek, akkor kellően tisztázni kell önmagunk számára, hogy miként látjuk a teodíceai kérdést. A szentírás nevelkedett ember számára érték Pál apostol kijelentése: „Isten... örök ereje és isteni mivolta, a világ teremtése óta művei alapján értelemmel felismerhetők” (R 1,20), vagy Károli szerint „az ő örökké való hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik”. A napi imáját végző hívő szívében ott él a zsoltáros szava: „Az egek beszélnek Isten dicsőségét és kezeinek munkáját hirdeti az égboltozat” (19. zsoltár). Az emberiség történelme azonban azt bizonyítja, hogy a csillagoktól fénylő égbolt ugyanúgy ébreszthet magányt is a szemlélőben, s jóakarató tudósok serege nem látja meg a világban megdönthetetlen bizonyossággal az isteni kéz nyomát. Igyekszünk megfejteni az „egkek beszédét”, s a bolygómozgás törvényeitől a nagyon távoli csillaghalmazok viselkedéséig sok mindent le is írtunk, de magának az Alkotónak matematikai vagy fizikai bizonyossággal megragadható valóságára nem bukkantunk. Világnézetünk alapján tulajdoníthatjuk ezt a művet Ábrahám vagy Jézus Istenének, a láthatatlan Óriásnak, egy titokzatos Értelemnek, vagy egyszerűen önmagának. Akármelyik felfogást is képviseljük, a természettudományok művelése előrehalad és a Mű újabb és újabb részleteibe hatol bele. A gyakorlat mindaddig azt mutatta, hogy a kutató ember számára Isten létének axiómája felvehető, s akkor ismeretvilága beágyazható egy sajátos szemléletbe. Ez a tudás mindmáig ellentmondásmentes, csakúgy, mint az, amelyik az isteni nemlét axiómájára épít. Kemény beszéd ez, amely szent Tamás istenérveinek kritikájától indul, s amelyet a tamási érvek átfogalmazásai (pl. a Maréchal-féle - Joseph Maréchal (1878–1944) – belga jezsuita pap, filozófus, pszichológus.) sem változtat meg. A szubjektíve teljes bizonyossággal megélt hittől nem könnyű eljutni a teológusok mai megfogalmazásaihoz, miszerint a hit kaland, kihívás, a hit bizalommal történő ugrás az ismeretlenbe. Végül is azonban mind önmagunk, mind mások számára fontos, hogy belássuk: Isten léte nem levezethető tétel, hanem axióma. Nem bizonyítható, vagy ha bizonyítható, akkor a bizonyítás nem matematikai vagy fizikai-tapasztalati, hanem egyfajta érvelés, amely – mint minden axiómánál – a tény kézenfekvőségét, elfogadhatóságát,

értelmességét, a tapasztalattal nem ellenkezését, bizonyos embercsoport számára közmegegyezéssel való elfogadásra alkalmasságát igazolja. Bármilyen értelmes is a hitünk, bármennyire átfogja emberi életünket a cselekvés és a hűség tekintetében, ma már úgy látjuk, hogy minden megalapozottságában is tartalmaz egy alapvető döntést Isten mellett, Isten javára. E döntés és más kiegészítő döntések meghozatala teszi hitrendszerünket kereszténnyé, amelynek középpontjában Jézus áll, s amelynek tartalma mindaz, ami az ó- és újszövetség, valamint a józan emberi megismerés alapján levezethető, rendszerbe foglalható.

Feltehetjük a kérdést, hogy ha hitünket axiomatikusan tekintjük, nem gyengül-e meg ezáltal, nem válik-e világivá, nem foszlik-e szét? Válaszolok. Minthogy az axiomatikus felépítés csupán ismereteink elrendezését jelenti, de maguk az alaptételek mélységesen transzcendens kijelentéseket fogalmazhatnak meg, azért a világiasságtól nem kell félni. Inkább azt kell megkérdeznünk, hogy rá lehet-e tennünk az életünket valamire, amiről tudjuk, hogy a szó logikai-matematikai-fizikai értelmében véve nem bizonyított állítás? Azt hiszem, sokunk élete erősíti meg azt, hogy lehet. Hiszen az axióma, ami mellé álltunk, nem hihetetlen, ellentmondásos valami. Nagyon sok okunk van arra, hogy feltételezzük. Beszélni tudunk arról, hogy miként jutottunk el hozzá akár a hagyomány, akár szubjektív meglátás, a szív érvei, akár bizonyos egyéb tények meggyőző ereje következtében. Vagy éppen azért, mert más feltételezés nem látszik elfogadhatónak. Az is lehet, hogy elsődlegesen nem maga az axióma mozgat minket, hanem azok a fontos következmények, amik belőle adódnak. Talán nem feltétlenül Isten elvont léteire gondolunk akkor, amikor nemet mondunk az erőszakra, a háborús emberölésre és igent mondunk az irgalomra, a békességteremtésre, a felebaráti szeretetre és az emberek szolgálatára, bár ez az alaptétel áll mindezek mögött.

Melyek e szemléletmód előnyei? A legfontosabb talán az, hogy új szemmel tudunk nézni mind arra, amit hittankönyveink tartalmaznak. Észre vesszük, mik azok a pontok, amelyek alapkö jellegek. Amelyek pilléreként emelkednek ki az ismeretlenség homályából, támaszt adva építkező gondolkodásunknak. Ebben a felfogásmódban megértjük azokat, akik hitüket más evidenciákra építik, s ugyanolyan intellektuális becsületességgel élik meg hitrendszerüket, mint mi szeretnénk. A világot egyetemes kinyilatkoztatásával elárasztó Istenből a

térbe és időbe ágyazott ember más és más alaptényeket ragadott meg és fejezett ki a rendelkezésére álló fogalmi és kultikus eszközökkel. Van tehát mód a különféle vallások megértő párbeszédére s arra is van mód, hogy egy hitrendszeren belül ekvivalens axiómarendszerek segítségével új vagy más igényeknek megfelelő tant fejlesszünk ki.

A hit tehát a Lélek, a lelkiismeret által megvilágosított értelem révén kutatható tudománnyá válik. Alkalmazhatók lesznek azok a módszerek, amelyek a tudományok művelése által birtokunkba jutottak. Az Isten által teremtett világ ugyanis profán területeken is kezünkbe adhat olyan módszereket, amelyek par excellence teológiai megfontolásokban is alkalmazhatók. A komplementaritás elve nemcsak a fizikában hasznos, de kezelhetővé teszi Jézus istenemberségének fogalmát is. A teológia ebben a felfogásban sokszínű, változatos tudomány lehet, amely különféle megvalósításokban, modellekben fejtheti ki ugyanazon alaptételek világát. Ugyanazt kívánhatjuk meg a teológiai rendszerektől, mint bármely axiomatikusan felépített tudománytól: alapjai legyenek ellentmondásmentesek, a lehető legteljesebbek, s a pontos elme igényelheti a posztulátumok függetlenségét is. Alaptételeink egyszerűsége nagy előny az elfogadhatóság szempontjából, másrészt a rendszer kritikai átvizsgálása mindig időszerű, hiszen a tükörben és homályosan látó ember olyasmit is lefektethet alaptételként, ami később nem állja meg a helyét, zavart okoz. Ami elvileg másként is lehet és ha másként van, attól még nem rendül meg a hitrendszer. Ami régi, az nem feltétlenül időtálló. Gondoljunk az euklideszi posztulátum tagadása által megnyílt új világ szépségeire.

A jó axiómarendszer nem definíciókból áll. Éppen azért fejlesztettük ki mind a matematikában mind a fizikában az axiomatikus tárgyalásmódot, hogy megszabaduljunk a definíciók láncának véget nem érő sorozatától. A geometria klasszikus megalapozásában nem mondjuk meg, mi a pont vagy az egyenes vagy azt, hogy mit jelent illeszkedni. Ehelyett tényeket fogalmazunk meg, amelyekben az emberek valamilyen oknál fogva egyetértenek. Ha fel tudunk sorolni elég sok ilyen tény, akkor kész a tudomány, az alapelemek és az alapösszefüggések meghatározottá váltak. Azt szoktuk mondani, hogy a felsorolt axiómák – mint alaptételek – implicit módon definiálják a bennük szereplő alapfogalmakat és alapösszefüggéseket. Vajon nem kínálhatják-e fel a matematikusok ezt a tárgyalási módot a teológusoknak? Hiszen ki az, aki definiálni

tudná Istent? Ki az, aki értelmezni tudná a Lélek hatását az emberben? S ebbéli törekvéseink során végül is eljutnánk-e az ember üdvösségét alapvetően meghatározó teendőkhöz? Nem keverednénk-e bele különféle filozófiai segédeszközök miatt nehéz szellemi állóharcokba? Ma is itt van Jézus istenszégének problémája, amelyet elődeink inkább erőszakosan, mint érveléssel oldottak meg, tehát ma is kísért. Nem lenne előnyösebb hitünk felépítéséhez világosan megfogalmazott jézusi mondatokat használni? Az irgalom vagy megbocsátás precíz értelmezésének elmondása helyett nem lenne célszerűbb kereszténynek tekinteni azt, aki helyesli az irgalmas szamaritánus vagy a tékozló fiú apjának magatartását? Nem lenne-e jobb azt tekinteni kereszténynek, aki az igazságos háború pontos meghatározása helyett egyetértene Péter kardjának hüvelybe visszatolásával, vagy a másik orca odafordításával? Én ugyanis hiszek az axiómák implicit definiáló erejében, hiszek abban, hogy elég sok jézusi kijelentést egymás alá írva, e tételek egyenletrendszere egyértelműen meghatározza a benne lévő fogalmakat. Olyasmit, mint szeretni, hinni, szelídnek vagy alázatosnak lenni és így tovább. Ez egészséges, mindenki által átlátható fundamentalizmus lehetne.

Mindent még így sem lehet kielégítően meghatározni. Hiszen mi egy axióma? Mi a benne foglalt tétel? Egy mondat Istenről, emberről, a valóságról és ezek vonatkozásairól. Ki állíthatná, hogy ha Isten több mint a világ, akkor képesek, vagyunk adekvát mondatokat mondani róla? Ha hiszünk a megismerésben és hiszünk abban, hogy a Lélek egyre csak vezet minket a teljes igazság felé – ugye ezek is axiómák? –, akkor bízunk abban, hogy mondhatunk igaz állítást Istenről – pl. Isten szeret – de ez még nem minden. Ebből az alapvetően fontos, hogy a gyűlölet világát kizáró axiómából sok minden levezethető, de nem minden. Ha Isten végtelen, akkor még további axiómákra, Isten más vonatkozásait felfedő vagy posztuláló axiómákra van szükség. Az Istent leíró axiómarendszer talán végtelen hosszú tételsorozat, végtelen sok egyenletből álló végtelen sok ismeretlen tartalmazó rendszer. Nem tudom. Azt viszont tudom, hogy ha van értelme a vallási kutatásnak a Lélek vezetése alatt, ha van jövője a profetikus meglátásoknak, a vallási zsenik intuitív felfedezéseinek, akkor az éppen ezen axiómarendszer minél teljesebbé tételére irányulhat. Abban eléggé biztos vagyok, hogy az etikai axiómarendszer teljes és meghatározott, de hát a teológia nemcsak morálisból áll, és Jézus elkezdte az Isten világáról szóló egyéb tételek felírását is. Persze egészen világos, hogy itt

nagyon nehéz helyzetben vagyunk, mert ő látta és hallotta az Atyát s velünk ez egészen másként van.

Minden axióma, mint tétel, a teljes szélességében felfogott valóság egy vetülete. A vetület megfogalmazásakor nemcsak információelméleti gondjaink vannak amiatt, hogy megismerésünk torzult, zajos, ki-kimaradozó, de szemantikai kérdések is felmerülnek, hogy miként mondjuk ki a kimondhatatlant. Hogyan mondjuk ki időben azt, ami időtlen? Ezenkívül egyéb jelenség is mutatkozhat, amit egy egyszerű példával tudok megvilágítani. Ha a síkon egyenesen álló térbeli gúlát az alaplap síkjára vetítjük, akkor négyzetet kapunk. Ha oldalról nézzük, háromszöget látunk. Ha nincs érzékünk arra, hogy megértsük: különböző, egyébként jogosult nézőpontokból kiindulva egyazon, teljesebb valóság másféle képet nyújt, akkor nincs mód sem a teljesebb megismerésre, sem a megismerő emberek közti alkotó párbeszédre. Kellő számú kétdimenziós vetületből akárhány dimenziós téralakzat egyértelműen rekonstruálható és beszélhetünk annak mindenféle geometriai tulajdonságáról. Miért ne lehetne a mindennél több Isten időben, térben, kultúrában, emberi karakterben lévő vetülete a csak egy szempontból nézni tudó ember számára teljesen különböző, érthetetlen, tehát idegen, tehát ingerlő, tehát agresszív tagadásra ösztönző? Ezért ahelyett, hogy az egysíkúan megismerő emberek a maguk egyetlen igazát, egyébként igazát, csaknem teljes igazát védve szemben állnának egymással, nem lenne a végtelen Isten teremtményeihez illően nagyvonalúbb és ezért beláthatatlan szépséget és érdekességet kínáló feladat megvizsgálni azt, hogy túl a kifejezésbeli nehézségeken és a vetületeken, az információs gáton, vajon nem ekvivalens axiómarendszerek darabjait tartják-e kezükben a megismerő felek? Ha van értelme a vallási kutatásnak, akkor ez biztosan az egyik.

A matematikus képzelő ereje jó segítség ebben. Mi tudunk Bolyaival a „semiből egy új, más világot” teremteni. Képzeletünk egyforma gyorsasággal futja be akár a végtelen dimenziós tereket is. Halmazokat konstruálunk egy „legyen” kimondásával, és ezekben a halmazokban olyan tulajdonságokat fedezünk fel, amelyek mások a véges világokban lévőkhöz képest. A rész „ugyanakkora”, mint az egész, a három „ugyanannyi”, mint az egy. A számosságok világa kézenfekvővé teszi a véges gondolkodás számára paradox vagy ellentmondásos kijelentéseket is. A halmazelméleti beszédmóddhoz szokott ember fülének nemhogy nem idegenül, hanem nagyon is

természetesen cseng Jézus fogalmazásmódja: „te én bennem, Atyám, és én te benned... én ő bennük és te én bennem”. Csupa valamilyen értelemben vett tartalmazási reláció, amelyek egyidejű fennállásából az Atya, Jézus és a tanítványok sajátos egysége, azonossága következik. Jézus szerette a relációkban való kifejezésmódot. A szeretetnek szimmetrikusnak, a hirdetésnek tranzitívnek kell lenni. Egy szó, mint száz, nagyon logikus és strukturálisan megalapozott az evangéliumi közlések és cselekvések világa. Ez nem merő racionalizmus, hiszen a relációk mélyén több van, mint világi okoskodás, hideg emberi önzés, száraz spekuláció. Az evangélium egyszerre racionális és balga módon irracionális, mert logikus, s ugyanakkor a világ számára abszurd, mert követi a keresztre feszülni tudó szeretet önfeláldozó logikáját. Ez a látszólagos abszurditás azonban értelemmel megragadható, igazolva, hogy az értelem a Lélek ajándéka, amely nélkülözhetetlen a helyes cselekvéshez.

A teremtő matematikusnak azonban nem szabad elbiznia magát. Világai, amelyeket létrehoz, gyakorta csupán a szellem világában léteznek, a való világ csak kiindulási alapot adott megszerkesztésükre. Analógiák alapján általánosítunk, s bár elménk otthonosan mozog a létrehozott struktúrákban, tudnunk kell, hogy létük nem biztosan valóságos. Azt is tudjuk, hogy e szellemvilágok milyen összefüggései milyen értelemben jelentenek kézzelfogható tényeket a valóságos világban. Tudjuk, hogy nincs komplex ellenállás s mégis a nem létező komplex mennyiségeket hívjuk segítségül, hogy általuk a nem komplex való világ fogható-mérhető eredményeihez jussunk. Tudnunk kell beágyazni a valóságot egy tágabb világba s azt is tudnunk kell, hogyan közlekedjünk a két világ között, hogy hasznos eredményekhez jussunk. Minden kibővítés helyes, ha benne felfedezések jöhetnek létre, s e felfedezések visszavetítései helyes, új, ellentmondás nélküli eredményt adnak a kiindulási struktúrában.

A hit világa szintén számos lehetőséget kínál szellemi konstrukciók létrehozására. Az álmok, révületek, az elragadtatott meditációk, szenvedélyes látomások, megvilágosodások, kinyilatkoztatások azonban bőséges anyagot adnak nemcsak a józan hit, hanem mítoszok létrehozására is. Korunkban széles választékát láthatjuk a transzcendencia felé törő embernek felkínált vallásoknak, gyakorlatoknak, terápiáknak. A matematikus türelemmel figyeli a más struktúrákat, más módszereket s arra figyel, hogy elfogadhatók-e ezeknek a mindennapi életre vonatkozó valóságos vetületei, az életet, a felebaráti szeretetet szolgálják-e vagy sem. Az

emberiség sok helyt, sokféle alapgondolatra épít teológiát. A matematikus értékeli ezt, hiszen maga is rendszerekben gondolkodik. Értékeli a dogmatizmust, hiszen axiómái, definíciói, lemmái és tételei világában mindennek pontosnak, következetesnek, szilárdan megalapozottnak kell lenni. Ugyanakkor, dogmaellenes is abban a magatartásában, amellyel állandóan kritikus szemmel figyeli tudománya alaptételeit, azok érvényességét, a valóságnak való megfelelését. Hiszen az ő eszközeit kéri kölcsön a fizikus, amikor modellt alkot a természeti jelenségekről. A jó matematikus nem tudja szétválasztani gondolkodásában a csak matematikát a csak fizikától. Ezért állandóan ellenőrzi eszközeit és tudását. Hisz alaptételeiben és nem is hisz bennük. Ez nem ellentmondás, hanem a mindennapos keresés gyakorlata, amelyben a tegnapi dogmák, a mai kritika, a holnap intuíció vagy felfedezés segít egy új rendszerhez. „Szüntelenül lobog főnixvilágunk” – írta a fiatal Babits. Ahogyan kibontakozik a fejlődő-gomolygó világ, úgy kell követnie azt változó–alakuló–fejlődő ismeretvilágunknak is. Szabad lenne-e felajánlani ezt a gondolkodásmódot a teológiának? Lehetne-e a teológia is egy alakuló–fejlődő–önkritikus tudomány? Ahol bátran tennénk kérdőjelet a tegnapi dogmák mellé, megnézve, van-e érv a fenntartásukra, alaposak voltak-e korábbi nemzetékek megegyezései, következtetései? „Atyám szüntelenül munkálkodik” – mondta Jézus. Akar-e a teológus részt venni ebben a munkálkodásban, vállalva azt, hogy új és új módon fogalmazza meg hitét, vagy tekintélyének féltéséből mereven ragaszkodik az egyszer kimondottakhoz? A természetnek nem abban van az ereje, hogy örökké zöldek a fák és mindig süt a nap, hanem abban, hogy évszakraól évszakra váltja ruháit a mélyebben lakó lényegesebb erők következtében. A teljességben gondolkodó matematikus és fizikus ezeket a belső erőket kutatja és bármikor hajlandó elvetni esetleg egész élete árán létrehozott művét a teljesebb igazságért. Elvetettük a geocentrikus világképet, a newtoni mechanikát, az éterelméletet vagy a flogiszonelméletet, s holnap talán a kvantummechanikát pótoljuk egy teljesebb leírással. Mindezt sohasem tekintjük tragédiának, mert biztosak vagyunk abban, hogy van valóság és erről a valóságról többet tudhatunk meg az új felfogás révén. Tiszteljük a régi elméletek megalkotóit csakúgy mint az újak megálmodóit. Ez a tudomány bársonyos forradalma s ezt szeretném ajánlani a teológiának is. Aki hisz a valóságosan létező Istenben, az bármikor kész új módon megközelíteni őt.

Dinamikus teológiára van szükségünk, dinamikusan fejlődő rendszeralkotásra. Vajon nem sokszínűnek teremtette-e meg Isten a világot, amelyben nagy alaptörvények erőteljes hatására jönnek létre új és új jelenségek? A zsidó gondolkodás lemondott a teológiai rendszeralkotásról, maradt csupán alapvetően a Tóra és annak magyarázatai a bölcs rabbik interpretációjában. Ámde rejtve ez is tartalmazza a gondolkodás rendszereit, csupán egyetlen globálisan előírt katekizmus helyett lokális, bár igen fontos alapelvekben megegyező elméletek rendszerét hozza létre. A zsinagógában bármely hívő zsidó előterjeszthette látásmódját, az Írás alapján megszületett egyéni teológiáját. Vajon nem erre van-e szükség a keresztény gyakorlatban is, hogy a legutolsó hívőig bárki elmondhassa, mi él benne Istenről, s akkor – miként a harmonikus analízisben – sokféle egyszerű rezgésből kialakul a kor sajátos dallama Istenről. Az összetevő hullámok egyéni vetületek, s mindegyik vetület fontos a teljességhez, ahhoz, hogy a szuperpozíció létrejöhessen. Az egészen apró rezgések is benne élnek abban a vonalban, ami a kor teológiája. Isten nem a konstans függvény barátja, ő azt akarja, hogy a rá figyelő emberekben keltett rezonanciák eredőin át új és új formában haladjunk felé.

Ez a század nagyon sok változást megért, nagyon sok tapasztalatot szereztünk. Az évezred vége felé rengeteg tennivaló gyűlt össze. Keressük az utakat és eszközöket a gazdaságban, a Politikában, a teológiában belföldön és az egész világban. Korábban sokan elvesztették bizalmukat hitekben, elméletekben, generációkban, intézményekben. A bevezető sorokat olvasva valaki konkrétabb észrevételeket várhatott volna ettől az írástól. A távolságtartás azonban időnként nagyon fontos. Szeretném azonban tanúsítani, hogy megfontolásaim nagyon sok mindennapi eseményből, küzdelemből jöttek létre. Látszólagos elvontságuk abból ered, hogy megpróbáltam felülemelkedni az egyedi eseteken. E pár gondolattal ki akartam fejezni bizalmamat a kereső emberben akkor is, amikor a legbonyolultabbat, a legerrejtettebbet, Istent keresi, s rá akartam mutatni arra, hogy kétséggel és bizonytalansággal terhes korunkban is lehet lelkiismeretesen élni bármely egyházban. Ha az egyházat nem örökre meghatározott dogmatikus köszobornak tekintjük, hanem inkább szociológiailag egy-egy vándorló közösségnek, amelynek tagjai történelmileg összetartoznak és időben haladva beszélgetnek egymással és más közösségekkel múltból és jelenről s mindebben Istenről, akkor értelmessé és

szabaddá válik az élet és a hit, érdemes közösséget formálni és egyházhoz tartozni.

Matematika ez? Nem, hanem egy szakmájának nagyon sokat köszönő matematikus néhány, messze nem teljes gondolata világról és hitről, a teológia tudományáról.

Elhangzott a Tudomány és Teológia című konferencián. Debrecenben, 1993. július 10-én.

PALÁSTI PÉTER

TUDÁSKÖZPONTOT HOZ LÉTRE A BÁRSONYOSI PLÉBÁNOS

Bársonyosnak két, ma is rendszeresen látogatott műemléke van. Az egyik a katolikus templom, a másik pedig a vele szemben emelt szintén egyházi épület.

Előbbiben a szentmiséket tartja Szabó Gyula plébános, utóbbiban pedig kollégista diákok is laknak.

Az idén lesz 34 éve, hogy pappá szentelték Győrben, ahol a szemináriumot is elvégezte. Megtudtuk tőle, hogy először

Szanyiban lett káplán, majd Alsógallára került, ahol két éven át szolgálta Istent és a híveket.

Tette ezt legjobb tudása és szándéka szerint, ami az akkori hatalom helyi és területi birtokosainak nem tetszett, ezért politikai okok miatt eltávolították.

A „bűne” csupán annyi volt, hogy különböző kisközösségeket is létrehozott, melyek tagjaival hitüket a templomi szertartásokon kívül is gyakorolták, s természetesen a hétköznapi élettel kapcsolatos dolgokról is beszélgettek. Szabó Gyulának távoznia kellett a megyeszékhelyről.

Pályafutásának Ács lett a következő állomása, majd a megyehatár másik oldalán lévő Mezőörsre helyezték, ahol már plébánosként folytathatta hivatását. Ám nem

csak erre a településre szólt a megbízása, hanem a szomszédos Bársonyosra és Mindszentpusztára is. Azóta 30 év telt el.

Irányításával, vezetésével sok minden történt ezen három évtized alatt mindenhol. Bársonyoson például azzal szembesült, hogy akkor még a templom és a plébánia is romos állapotban volt. Éveken keresztül próbálkoztak pénzt szerzeni mindkét épület felújítására, de ez csak az ezredfordulón jött össze, így jelentős kormányzati támogatással és a helybéli hívek összefogásával 2002-re sikerült befejezniük a helyreállításokat.

Szabó Gyula plébános azt is elmondta, hogy a bársonyosi templomnak eredetileg három harangja volt, de az egyiket a II. világháború alatt beöntötték, s ezt csak tíz évvel ezelőtt lehetett pótolni.

Megtudtuk továbbá, hogy a Leader-program keretében 7-8 éve felújíthatták a templomot is, a közeljövőben pedig a szentélyt szeretnék helyrehozni, hogy azt is visszaállíthassák eredeti állapotába. Ennek érdekében már készítik a kivitelezési munkálatok költségvetését, s bíznak abban, hogy a tervek megvalósítását az önkormányzat is támogatni fogja a hívek adományain kívül.

Már csak azért is, mert a faluban élők csaknem 95 százaléka katolikus. Hitéletük megfelel az országos átlagnak, ami azt jelenti, hogy az ünnepnapokon sokkal többen járnak misékre, mint máskor.

Már csak ezért is fontosnak tartja a község lelki vezetője, hogy a plébániát tudásközponttá fejlesszék, ahol példát mutathatnának a helytörténet jobb megismertetésével, a pozitív viselkedéskultúra átadásával, az ÖKO-gondolkodás erősítésével, a szociális érzékenység növelésével, és még hosszasan sorolhatnánk.

Ez persze nem csak Bársonyoson, hanem minden településen kívánatos lenne Szabó Gyula szerint. Ő egyébként nem csak elmélkedik erről, hanem példát is mutat a gyakorlati megvalósításra. Ennek érdekében hozta létre a Magyar Műhely Általános Művelődési Központot Mezőörsön, ahol általános- és középiskolás diákok is tanulnak, míg a távolabb élők közül néhányan a bársonyosi plébánia emeletén élnek kollégistaként.

A főapáti nyaralóból kollégium lett. A bársonyosi katolikus templom építészeti szempontból az úgynevezett szabadon álló, téglalap alaprajzú, egyemeletes, kontyolt nyeregvetésű ingatlan.

Kétraktusos elrendezésű, dongaboltozatú lépcsőház is van benne, jórészt a XIX. század második felében készültek nyílászárói.

Isten eme házával szemben, a település főutcájának másik oldalán áll a parókia, ami eredetileg a pannonhalmi főapát nyári pihenőhelyének épült 1848-ban. Ezt legutóbb 2002-ben újították fel. Azóta is megmaradt eredetiségében; továbbra is egyemeletes épület kontytetővel, cserépfedéssel. Főhomlokzatához jobb oldalon falazott kerítésdarab kapcsolódik, egyenes záródású gyalog és pilléres kocsi kapuval.

Napjainkban földszintjén működik a plébániahivatal, emeletén pedig a mezőörsi Magyar Műhely Általános Művelődési Központba járó diákok egy részének van a kollégiumi szálláshelye.

INCZÉDY PÉTER (DRYP)

A MÚLTAT VÉGKÉPP ELTÖRÖLNI

Az ismert induló mondata akkor jutott eszembe, amikor meghallgattam két GMO-kal foglalkozó szakmai összeállítást tartalmazó könyvnek a sajtótájékoztatóját. Mindkét könyvet a géntechnológia szakterületén ismert és elismert tudósok, szakemberek írták, szerkesztették. Az egyik könyv Balázs Ervin, Dudits Dénes és Sági László szerkesztésében „*Genetikailag módosított élőlények (GMO-k) a tények tükrében*” címmel jelent meg Magyar Fehér Könyv alcímmel. A másikat Darvas Béla és Székács András szerkesztette „*Az elsőgenerációs géntechnológiai úton módosított növények megítélésének magyarországi háttere*” címmel a borítóján sárgálló kukoricaszemekkel.

Annak ellenére, hogy a két könyv tartalmában egymásnak szöges ellentéte, hiszen az egyik a GMO-k alkalmazása mellett szól, míg a másik a GMO-k alkalmazásának kockázatát vizsgálja, egy vonatkozásban azonban mégis azonosságot véltem kihallani a könyvismertetésekéből. Úgy tűnt ugyanis, hogy a géntechnológiai kutatásokból összegyűjtött ismereteinket megint csak annak az egésznek a rovására akarjuk hasznosítani, amelynek magunk is részei vagyunk. A hasonló „múlt lezáró, hagyomány felszámoló” többnyire a „fejlődés” bélyegével ellátott programok tanulságaiból eddig sem voltunk képesek többet hasznosítani, mint amennyire a kényszerítő körülmények rászorítottak. Lehetnének ugyanis

együttműködő része az élővilágunknak, de ezt az alkalmazkodást a más kényelmi vagy éppen profitérdekek rendre felülírták. Így éltem meg ezt a növényvédelem „zöld forradalom” korában is és így maradt ez a szántóföldi növénytermesztés iparszerűvé válása idején is. És mindezt mindig a Föld szaporodó népeiségének élelmiszerral való ellátása, az éhezés felszámolásának érdekével magyaráztuk meg. Ez persze mindig elég meggyőzően hangzott, csak éppen az éhezők száma nem csökkent.

Visszakanyarodva a könyvekhez, a géntechnológiával módosított növények termesztésének bevezetése érdekében új – mondhatnám *agitprop* szereplőnek is – véleményformáló tudós is megszólalt. A fehér könyv ajánlását ugyanis a Pápai Tudományos Akadémia tagja – Ingo Potrykus – írta, aki ilyenén a GMO-k mellett érvelők körét a római egyházzal bővítette. Így a termelési versenyképesség és az éhezés felszámolásának világbékébe vezető útja újabb szószólóval gyarapodott, nem mellékesen éppen a vallás világából. Ennek észrevételét azért tartom külön megjegyzésre fontosnak, mert a géntechnológia kritikusai közül többen éppen a vallás tanításaira hivatkozva ellenzik a fajhatárokat is átlépő beavatkozásokat. A Vatikán 2002 óta több alkalommal is állásfoglalt a géntechnológia mellett, előbb tágabban értelmezve, nevezetesen; „Minden olyan nemesítési eljárás megengedett, amely az emberiség javát szolgálja és segít megoldást találni az éhínség leküzdésére”, majd a növénynemesítésre szűkítve; „Morálisan szükségeszerű egy hatékonyabb és tudományos megalapozottságú költségsökkentő szabályozás megalkotása, amely az egyes növények tulajdonságain kell hogy alapuljon és nem azon, hogy milyen úton állították elő.” Szépséghiba, hogy a jelenlegi elsőgenerációs GM-növények nem hordoznak magukban jelentős termésnövekményt. A hazai vizsgálatok 1-5% körülire becsülik mindezt. Legfeljebb a kártevők, vagy a gyomok elleni védekezést teszik egyszerűbbé, kényelmesebbé.

Mások a tőke erejével való szembeszegülést vélik kilátástalan küzdelemnek. Bevallom magam is sokáig azt vallottam, hogy amibe olyan sok pénzt fektettek be a nemzetközi cégek, azt előbb-utóbb onnan ki is fogják venni. Akár a környezeti kockázatok alaposabb elemzése és így annak ismerete nélkül is. Ilyen a tőke természete – tárta szét ilyenkor két karját a sok elemző. Mára azonban már hatékonyabb formáló erőnek vélem a szakértelmet helyettesítő technikai fejlődés eszközeit. Miért is lenne szükség a gyomismeretre, ha egy totális

gyomirtó szerrel minden növényt elpusztíthatunk a géntechnológiai úton ellenállóvá alakított növényen kívül. Korábban ez így hangzott; miért is kellene a kapát kézbe venni, ha helyettünk a kiszórt gyomirtó szer kiválogatja a gyomokat a természetni kívánt növényünk mellől. Ráadásul ez a kényelmi lehetőség sokszor a természet növényállomány tőszámának megtöbbszörözési lehetőségével hozzá is járult a termésátlagok növeléséhez. Így akár még hitelesítette is a több természettel az éhezés elleni küzdelem törekvését. Legfeljebb nem számolt az okozott környezeti következmények (talajélet csökkenése, vízkészletek szennyezése, biológiai sokféleség szűkülése stb.) hatásával. Piciny szépséghiba, hogy ebben az időben az ugarolásért fizették a nyugat-európai gazdákat, ahonnan egyébként az éhezés leküzdéséért folytatott versenyt diktálták. A GMO-k esetében – mint már említettem – még több termésre sem hivatkozhatunk, legfeljebb a kényelmesebben megmentett termés mennyiségét, az egyszerűbb kárelhárítást írhatjuk a javára. Ezzel szemben áll viszont a mérleg másik serpenyőjében az egyre kiszámíthatatlanabb következmények kockázata. Ráadásul ezek a következmények többnyire nem is korrigálhatók, mert ha az okozójuk önjáró akkor visszavonhatatlan. Míg a kémiai eszköztárból használt anyagok (tabletták, permetezőszerek stb.) forgalmazását, alkalmazását az esetleg később napvilágra került kedvezőtlen hatások ismeretében be lehetett, s be lehet tiltani, (lásd pl. DDT, vagy Contergan tableta) addig az önmagát reprodukáló élő módosulatot már aligha. Ezért más a döntéshozók felelőssége az ilyen szervezetek köztermesztésének engedélyezésekor. Talán mégsem a Természetet, hanem Magunkat kell legyőzni.

TARNAI IMRE

A II. VATIKÁNI ZSINATOT KÖVETŐ REFORMOK - AHOGYAN EGY EGYHÁZMEGYÉS PAP ÁTÉLTE ÉS MA LÁTJA

E cím némi nehézséget okoz: A cím második felének alanya, az „egyházmegyés pap” kifejezés előtt határozatlan névelő áll. Ami azt jelenti, hogy valami általánosan jellemző képre lenne kíváncsi, aki a témát kijelölte. Én viszont elsősorban arról tudok beszámolni, hogy én magam hogyan éltem át a reformfolyamatot, ami pedig — amint rövidesen ki fog derülni — minden bizonnyal nem mondható jellemzőnek. De kiindulópontnak talán meg fog felelni.

A XX. századi liturgikus megújulás „nagyöregje”, Parsch Pius, Volksliturgie c. könyvében foglalta össze és tárta az érdeklődők elé elgondolásait. Könyve első fejezetének ezt a címet adta: „Wie ich zür Volksliturgie kam”. Ebben a mondatban a lényeges az „ich” névmás. Nem hangsúlyos, de lényeges. *Saját* életének azon mozzanatait mutatja be e fejezetben, amelyek megérlelték benne életének nagy művét. Én is csak úgy tudom érthetővé tenni a magam hozzáállását a liturgikus reformokhoz, ha *saját* előéletemből felvillantok egyet s mást. Elnézést kérek ezért a magam-mutogatásért, de e nélkül nem tudom a témát megközelíteni.

Kezdem gyerekkorommal.

Nem tudom, mennyire közismert az a szó, hogy „smokk”. Mióta elkerültem otthonról, nem nagyon hallom. Az Értelmező szótár szerint sznobot vagy fontoskodó személyt jelent. Ez utóbbi jelentésébe illik az az értelmezés, amit gyerekkoromban ismertem meg: olyan személy, aki öncélúan és kínos pontossággal ragaszkodik az előírásokhoz, és a rajta kívül álló eseményekben is azt figyeli, hogy szabályosan történnek-e. Például partitúrával a hóna alatt megy az operába, és egész előadás alatt a kottát lesi. Nos, én ilyesmit nem műveltem, mert sajnos a zene világa meglehetősen távol áll tőlem, de tettem sok egyebet, ami miatt gyerekkoromban sokszor neveztek smokknak.

Egy példa: nagyon szerettem a társasjátékokat, mert azokat pontos szabályok szerint kellett játszani. Minél bonyolultabb szabályai voltak a játéknak, annál jobban szerettem. Mérgelődtem, amikor valamelyik játékosársam nem vette komolyan a szabályokat. Nem az volt fontos számomra, hogy nyerjek a játékban, hanem hogy

a szabályok pontosan érvényesüljenek. Nem nehéz felismerni, hogy ebből az alapállásomból nőtt ki később a rubrikák iránti vonzódásom is.

Érdekes, hogy aránylag későn kezdtem el ministrálni, később, mint egyes osztálytársaim. De amikor megtanítottak, akkor az nem tetszett, hogy az adott templomban egyes dolgokat másképpen kell csinálni, mint ahogyan az imakönyvben leírták.

Vasár- és ünnepnapokon becsületesen járt a családnk szentmisére, de ezen túl nem buzgólkodott. Nagyszombaton elmentünk a „feltámadásra”, amely kifejezés köztudottan a körmenetet jelentette, de a nagyheti szertartásokról semmit sem tudtam. Nem csoda, hiszen ismeretes, hogy azokat annak idején kora reggel — vagy jó esetben délelőtt — végezték, többé-kevésbé üres templomokban, főleg városhelyen. Már ministráns voltam, amikor egy alkalommal a szemembe ötlött templomunk hirdetőtábláján egy plakát, amelyik a nagyheti szertartások rendjét és időpontjait ismertette: ez felkeltette az érdeklődésemet, és minden egyes alkalomra elmentem. Ettől kezdve minden évben a csúcspontot jelentették számomra a nagyhét nap- 'ai. Az év többi szakában is főleg azok az istentiszteletek érdekeltek, amelyek valami rendkívüli szertartással voltak kapcsolatban. Ki nem hagytam volna például az áldozócsütörtöki nagymisét, mert akkor kellett evangélium után a húsvéti gyertyát eloltani.

Aztán hallottam a „Szunyogh-Misszáléről”, valakinél láttam is, és nem nyugodtam addig, amíg nem kaptam egyet magam is. Ennek segítségével eztán már alaposan megismerkedtem a szentmisével és az egyházi évvel, -s ministrálásaim alkalmával a szentmisék előtt már elő tudtam készíteni a miséző számára a misekönyvet, kikeresni belőle a napi szentmisét és kom- ~ emorációkat.

Volt a közelünkben egy görög rítusú templom. Elég sokszor eljártam, de és próbáltam összevetni a miséjüket a mi szertartásunkkal. Tetszett li- mr májuk gazdagsága, örömmel áldoztam két szín alatt akkor, amikor en- a lehetőségnek nálunk még híre-hamva sem volt, irigyeltem a hívek tevékeny részvételét, de azért a magunk — látásmódom szerint — logikusadban felépített miséjét többre becsültem.

Érettségi után történt, hogy a Korda antikváriumában rábukkantam egy kis misekönyvre, a hivatalos misekönyv imakönyvnagyságú eredeti, Desclée kiadására. Azonnal megvettem, és a nyarat azzal töltöttem, hogy a bevezető rubrikákat az utolsó betűig

áttanulmányoztam, beleértve a „De Anno et eius Partibus” és a „De Defectibus circa Missam occurrentibus” c. fejezeteket is, ami abban a kis könyvben bizony több száz oldalnyi latin szöveg volt. Ezt a könyvet azóta is ereklyeként őrzöm.

E rubrikák olvasása során tudtam meg azt is, hogy létezik versus populum oltár, és valahonnan tudomást szereztem arról, hogy van ilyen Magyarországon is két helyen: a pécsi székesegyházban és Kelenvölgyben a Szent Szabina kápolnában. Mondanom sem kell, hogy ezt a kápolnát sürgősen megkerestem.

Ezek után vonultam be a szemináriumba. Itt ismerkedtem meg Parsch Piusnak Az üdvösség éve c. háromkötetes munkájával, amely döntően befolyásolta hozzáállásomat a liturgiához. Ennek tanulmányozása vezetett be a liturgia szellemébe, és értette meg velem egyre jobban, hogy **a szabályok mögött az értelmet kell keresni**. Hogy nem az az igazán fontos, hogy *hogyan* kell valamit tenni, hanem hogy *miért* kell úgy tenni. Magától értetődik, hogy a Volksliturgie-t is végigolvastam, és véglegesen elköteleződtem a liturgikus megújulás eszméje mellett.

Vakációkban sűrű látogatója voltam a Szent Szabina kápolnának, és barátságba keveredtem annak lelkészével, Körmeny Bélával, aki maga is buzgón fáradozott, hogy a liturgiát közelebb vigye a néphez.

Negyedéves koromban az esztergomi bazilikában a primási misék ce- remoniáriusa voltam: itt aztán magas fokon kiélhettem liturgikus hajlamaimat.

Nagy örömmel fogadtam — ugyancsak még kispap koromban — a Mediator Dei enciklikát, és természetesen azon melegében átrágtam magamat rajta. Még nagyobb örömet jelentett, amikor pár évvel később teljesen váratlanul visszakaptuk — ahogy Parsch Pius nevezte — a második szent éjszakát, a húsvéti vigíliát, amiről pedig neki az volt a borúlátó véleménye, hogy az évszázad folyamán nem fog sor kerülni rá. A Gondviselés mégis megadta neki, hogy ezt még megérhette.

Primíciám végén nem Te Deumot énekeltünk, hanem a Canticum Trium Puerorumot és a 150. zsoltárt, ahogy annak idején a rubrikák a szentmise utáni hálaadást előírták.

Azután kikerültem a pasztorációba, ahol természetesen igyekeztem az akkor lehetséges keretek között úgy végezni a szertartásokat, hogy azok ne csak az előírásoknak feleljenek meg, hanem aktívan be tudjam

kapcsolni valamennyi résztvevőt is. Szárnyakat kapott az igyekezetem, amikor sor került a húsvéti vigília után a nagyhét többi szertartásának reformjára is, amit persze nagy lelkesedéssel hajtottam végre.

Hála Istennek, elég szép számmal voltunk akkoriban olyanok, akik megértették, miért van szükség a liturgia reformjára. Akiket kezdettől fogva megihletett a század első felében megindult megújulási mozgalom; — vagy talán pontosabban szólva: eleve ugyanazon hullámhosszon mozogtak, hasonló gondolatok foglalkoztatták őket, és ismerősként üdvözölték annak törekvéseit. De sajnos a klérus javarésze nem igazán értette. Szemükben a liturgia egy szabályhalmaz, amihez engedelmességből igazodni kell, mert csak ebben az esetben „érvényes”, amit csinálunk, de ezeknek a szabályoknak az élethez vajmi kevés közük van. Semmi értelme sincs ezeket változtatgatni, ha egyszer az ember már nagy nehezen beletanult és megszokta őket! — Ezért említettem az előadás elején, hogy a reformok olyan jellegű fogadtatása, amiről beszámolok, nem igazán mondható jellemzőnek.

Ilyen előzmények után virradt fel a II. Vatikánum ébresztette hajnalhasadás, amelynek első elkészült dokumentuma éppen a liturgia megújításának elindítását célozta meg. Tudjuk: sokan ezt is vegyes érzelmekkel fogadták, nem értették. Én pedig azt nem értettem, hogy mi ebben az újdonság. Nyilvánvaló: ez a nem-értésem egyenes következménye volt annak, amit múltbéli liturgikus kalandjaimról eddig elmondtam. Ismerősként üdvözöltem a Sacrosanctum Conciliumban lefektetett alapelveket: úgy éltem meg, hogy végre kodifikálták azt, ami eddig is magától értetődő lett volna.

Hát így fogadta a sok egyházmegyes pap közül az egyik — és vele együtt elég sok más, reformra éhes — egyházmegyes pap a reformfolyamat megindulását.

Megalakult az egyházmegyei liturgikus bizottság. Részt vettem a munkájában. Volt bőven tennivalónk, hiszen ezekben az években egymást követték a reformrendelkezések.

Türelmetlenül vártam ezeket a „végrehajtsági utasításokat”. Soha nem vártam meg, hogy magyarul is megjelenjenek, hanem a latin könyveket szereztem meg mindjárt a megjelenésük után, és amit lehetett, azonnal átültettem a gyakorlatba. Ún. kísérleti templomokat jelölt ki az Ordinárius egyházmegyeszerte: természetes, hogy köztük volt a rám bízott plébániának a temploma.

Volt egy káplánom, aki filmezett. Összefogtunk, filmre vettük a szentmise megújított szertartásait, végigjártuk a filmmel az egyházmegyét, és a rekollekciókon bemutattuk a papoknak. Hogy mennyire hatékony az ilyen vizuális információátadás, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a következő epizód: A felvétel során egy apróságot elhibáztunk. A vetítések előtt és után felhívtuk rá a figyelmet, hogy ez a mozzanat hibás, azt nem így kell csinálni, hanem amúgy. Ennek ellenére ettől kezdve az egész egyházmegyében mindenki úgy csinálta és csinálja mind a mai napig, ahogyan a filmen látta.

Magamévá tettem Parsch Piusnak azt a nézetét, hogy az elsőáldozásnak, mint a beavató szentségek részének, a húsvéti vigília keretében a helye. (Ő persze még csak a nagyszombat reggeli liturgiára gondolhatott.) Megvalósítottam a gyakorlatban a megújított, éjszakai szertartás keretében, és ezzel azt is elértem, hogy jócskán megnövekedett a vigílián résztvevők száma, mert az elsőáldozók hozzátartozói mind eljöttek. Tapasztalatból ismerhették meg a vigília páratlan szépségét olyanok, akiknek e nélkül eszébe sem jutott volna, hogy eljőjenek, hiszen „ignoti nulla Cupido”. És mivel megismerték, legtöbbjük jött aztán a következő években is.

Amikor megjelent az OICA, a keresztségre előkészítő szertartásokat az elsőáldozási előkészítéshez adaptáltam, és ettől kezdve — úgy gondolom, hogy nem kevés lelki haszonnal — elvégeztem ezeket a módosított szertartásokat az elsőáldozókkal a megfelelő időpontokban.

Körülbelül ennyi, amit mondhatok arról, hogy hogyan éltem át a zsinat utáni liturgikus reformokat. Válaszra vár még az a kérdés, hogy hogyan látom őket ma, és hogyan látják őket paptársaim.

A reformokkal természetesen nem volna baj, annál inkább a megvalósításukkal. Az idősebbek közül azoknál, akik a maguk idejében nem ismerték a liturgikus megújulási törekvéseket, vagy nem érdekelte őket — sőt netán ellenszenvvel is viseltettek irántuk —, az jelent problémát, hogy a régibe nőttek bele, nehézkesen változnak. Viszont hozzák magukkal beidegződött szokásaikat, azokat is, amelyek az újba szervesen már nem illeszthetők bele. Számukra csak annyit jelent a reform, hogy „megváltoztak a szabályok”. A fiatalabbaknál pedig az a baj, hogy legtöbbször — tisztelet a kivételnek! — nem kapnak a szemináriumban elég alapos liturgikus képzést. Jó esetben megismerkednek az előírások betűivel, de az

értelmükkel, alkalmazásuk szempontjaival már nem igazán.

De a legfőbb baj — idősnél és fiatalnál egyaránt —, hogy legtöbbször nem döbönt még rá: **szemlélet** kellene váltani. Sokszor a legjobb szándékúak is úgy fogják fel, ahogyan az imént szó volt róla: „eddig úgy kellett a szertartásokat végezni, ahogy a régi előírások megkívánták, ezentúl pedig az új rubrikák szerint”. Megismétlem előbb elhangzott panaszomat: nem értik, hogy mi az egyes előírások értelme, célja, és hogy hogyan kellene őket alkalmazni. Jó példa erre az oratio fidelium esete. Úgy gondolják, hogy itt beiktattak egy plusz szöveget, ami eddig nem volt: az „új liturgia” szerint ennyivel többet kell végezni. Ezt a felfogást még elő is segíti az a körülmény, hogy készen áll minden miseszöveghez „előregyártott” fohászsorozat, amit ki is nyomtatnak egységes szöveggel mindenütt, ahol a mise szövegét: joggal hihetik e nyomtatványok használói, hogy úgy része ez is a misének, mint a collecta vagy a többi változó rész. Holott ennek a miserésznek éppen az lenne a szerepe, hogy teret adjon a hívek saját szövegezésű kéréseinek, mintegy az ő szívükből az Isten szavára fakadó válasz gyanánt: az Isten elhangzott üzenetére hivatkozva imádkozzanak a rubrikákban megjelölt szándékokra. Kétségtelen, hogy ennek a teljes kibontakoztatásához bizonyos érettségre van szükség, ami nem érhető el egyik napról a másikra. Csak — sajnos — úgy néz ki, hogy legtöbbször hosszú távon sem törekszenek ezen gyakorlat felé.

Az is baj, hogy sokszor felületesen ismerik meg az előírásokat. Vagy csak annyit fognak fel, hogy *valamit* meg kell változtatni, hát változtatnak — saját ízlésük szerint. Szinte felhatalmazva érzik magukat, hogy a liturgia szellemétől olykor nagyon távoli elgondolásaikat keresztülvigyék, és úgy érzik, hogy most ők a megújítás szellemében jártak el. Így születnek meg a leghetlenebb pseudo-liturgiák.

Befejezésül megemlítenék néhány konkrétumot is, amelyek nem hagynak nyugton.

Régen is előírás volt, hogy a szentmise egyes szövegeit hangosan kell imádkozni, másokat halkán. Nem véletlenül: a misézőnek privát ájtatosságát előmozdítani hivatott szövegek nem tartoznak a nyilvánosságra. Amióta a nép nyelvén imádkozzuk ezeket a szövegeket, azóta ennek különösképpen is jelentősége volna. Mégis figyelmen kívül hagyják egyesek: egyetlen szövegfolyammá olvad össze náluk az egész miseszöveg. Olyan érzésem van ilyenkor, mintha egy háromdimenziós műalkotást

kétdimenzióssá lapítanának össze: nem emelkedik ki a lényeges.

Bántó, hogy nem tanítják meg a szolgálattevőket a méltóságteljes mozgásra, mozdulatokra, szép vonulásokra. Rossz nézni, hogy milyen hányaveti módon hozzák oda és terítik ki néha pl. a korporálét, vagy hogy milyen pózban ül egyik-másik ministráns az ülőhelyén!

Örvendetes, hogy megszűnt a rubrikák túlzott merevsége és aprólékossága. Választási lehetőségeket kínálnak fel, és egyébként is rugalmasabbak, szabadabb mozgást engednek sok helyütt: alkalmazhatók a konkrét viszonyokhoz. De van ennek hátránya is: akiben nincs különösebb lelkesedés, az az adott lehetőségek közül többnyire a legegyszerűbb megoldást választja, és így elsikkad a liturgia gazdagsága és szépsége. Keleti rítusú testvéreinknél elképzelhetetlen, hogy nyilvános miséken elhagyják az előírt vonulásokat. Miért ne lehetne nálunk is kötelezővé tenni pl. azt, hogy nyilvános miséken az evangéliumos könyvet az oltárról kelljen elhozni és ünnepélyes menetben az ambóhoz vinni? Amíg ez és az ehhez hasonló előírások az ajánlás szintjén maradnak, addig száz eset közül kilencvenötben nem fogják őket végrehajtani, különködésnek fogják minősíteni.

Azután ott van a felajánlási körmenet fonáksága. Mert ezt ugyan elég sok helyen megtartják, de látszik, hogy a lényegét nem értik, hiszen az adományokat hozó személyek közé állnak be a körmenetbe azok is, akik a rekvizitumokat hozzák: téritőket, kelyhet, stb. Pedig éppen maguknak az adományoknak a fogadását kellene előkészítse ezeknek az oltáron történő előzetes elhelyezése. — Másik véglet, amikor már a szentmise előtt telerakják az oltárt ezekkel: összetévesztik az áldozati oltárt a kredenciával.

Zavar az is, hogy ha létesítenek is ambót, sokszor egyszerűen felolvasó állványnak használják: teljesen mindegy, hogy orációk, szentírási szövegek, hirdetések vagy bármi egyéb szöveg olvasásáról van-e szó. Mintha csak arra való lenne, hogy ne kelljen a könyvet kézben tartani. Az a funkciója, hogy az Isten üzenete átadásának legyen exkluzív helye, teljesen elvész. Nem beszélve arról, hogy gyakran az „ambó” formája is méltatlan e funkcióhoz: nem is igazán nevezhető ambónak a hevenyészett, kottatartószerű legiie.

Sok ilyen „típushibával” lehet találkozni, amelyek egy részét egy ízben már csokorba kötöttem és itt-ott szóvá tettem, nem sok eredménnyel.

De nehogy azt gondolja valaki a mondottak nyomán, hogy csak a negatívumokat látom! Örömmel tapasztalom nagyon sokfelé azt is, hogy élő közösségekké kovácsolja össze a szépen és a liturgia szellemének megfelelő módon végzett istentisztelet a résztvevőket. És azt is, hogy ahol ilyen liturgikus tavasz van, ott a véletlenül betévedők is rácsodálkoznak, és kifejezésre juttatják, milyen élmény volt számukra egy-egy ilyen alkalmon részt venni. Ez persze másik oldalról nézve azt jelenti, hogy sajnos ritkán tapasztalnak ilyesmit, mert máskülönben nem tennék szóvá. Adná Isten, hogy mielőbb elérkezzék az idő, amikor az ilyesmi már nem lesz említésre méltó!

Tisztában vagyok vele, hogy eléggé rendszertelenül és hiányosan hordtam össze a témával kapcsolatos mozaikokat, és javarészt általánosságokban mozogtam. Elnézést kérek érte: három plébánia ellátása mellett ennyire tellett. Vitaindítónak talán megfelelt. Bár tudom, hogy a jelenlévők amúgy is mind szívükön viselik a liturgia ügyét. Ha mégis tudtam némi új szint eddigi ismereteikhez hozzáadni, megtiszteltetésnek veszem. Köszönöm a figyelmet.

2006

FARKAS ISTVÁN

AZ ŐSZI KIKERICIS MESÉJE

Lent ült a Márton rét szélén nem messze attól a bokortól, amely alatt ülve, úgy jó harminc éve elkezdődött valamiféle változás az életében. A bágyadt októberi napnak volt még annyi ereje, hogy a farönköt, amin ült átmelegítette. A rét most is te volt szórva halványlila őszi kikericsekkel, mint minden évben, s a nagy fekete harkály is ugyanúgy füttyentette el mély hosszú hívójelét, mint bármikor, amikor élete során hegyek között, erdőben járva hallotta. Egy dolog

hiányzott csak a megszokottak közül. Nem volt már nála a fotópuskája. Harminc évvel ezelőtt azért vette, mert itt a rét szélén, egy kövön ülve, egy csendes nyári éjszakán látott meg először néhányat azokból a titkokból, amiket csak a csendes éjszakai erdő ismer. Akkor egy komód méretű vadkan csörtetett ki a mellette lévő bokorból, majd egy farkát magasra tartó róka ballagott el előtte, meg-megállva a réten szimatolva, ugrásra készen. Akkor úgy érezte, hogy, ha már a sors kifürkészhetetlen útjai folytán és édesanyja kegyelméből megadatott számára, hogy rendszeresen itt élhet az erdőben ráadásul azzal, akit szeret, már csak miatta is meg kell keresnie, ki kell tapasztalnia és meg kell örökítenie annak minden lehetséges titkát. Hogy mindezt miért, azt akkor még nem tudta. Az egésznek az okát nem vizsgálta. Elég volt a kíváncsiság. Titok pedig volt elég, s amikor a nagy méretű titkok, a szarvasok, őzek, vaddisznók és rókák bemutatkoztak, jöttek a kisebbek, a nyestek, a cickányok és egerek, majd a még titokzatosabbak: a gombák, virágok, madarak, darazsak, források, patakok, ködök, felhők, hópolyhek és jégzászlók. Mind megörökítésre kerültek a filmekben és valahol mélyebben, tartósabban benne is, önmagában olyannyira, hogy a legkülönfélébb helyzetekben váratlanul, maguktól felbukkantak és legtöbbször csodálkozást kiváltva meg is nyilatkoztak a jelenlévőknek. Ilyenkor mondta végül, szinte minden esetben azt, hogy: de ez csak mese, csak szavak, menjetek ki az erdőbe és győződjetek meg magatok róluks, ne higgyetek el nekem semmit, mert lehet hogy nem is igaz az egész. És persze nem ment ki senki az erdőbe, vagy ha kiment, vasárnap délelőtt ment, amikor mások is és sokan és még a legkisebb élőlény is régen elbújt oda, ahol nem zavarják. Szerencsére, mert ha mindenki kíváncsi lenne ezekre és általában a titkokra, azok már régen nem titkok, hanem a hétköznapi részei lennének és fabatkát sem érnének, mert a titkok értelme éppen az, hogy meg kell fejteni, meg kell keresni őket kitartással, sokat áldozva, amíg meg nem nyílnak, nyilatkoznak a keresőnek, s csak az után válhatnak számára hétköznapivá, miután sikerült életgyakorlatába beépítenie őket.

Aztán elfogytak a titkok, amit felesége úgy fejezett ki: “Már megint mész? Pedig már mindent lefényképeztél!”, vagy talán pontosabb, ha azt mondjuk: a titkok mögött felsejlett egy másik, egy nagyobb titok, amihez nem kellett fotópuska, nem kellett bakancs, végül is szinte semmilyen kellék sem kellett, csupán időnként egy csendes hely, néhány olyan kereső ember, mint ő, és néhány útbaigazító tanács néha olyanoktól, akik már közelebb voltak a titkokhoz. Valószínűleg az is feltétel volt, hogy elteljen az előírt harminc keresésre szánt év, bár ez sem igaz általában. Nála igaz volt. Mindig volt benne keresési vágy, mindig is látott megfejtésre váró titkokat. Nem tudott soha

megállni egy végsőnek tűnő megfejtésnél. Mindig maradt valamilyen hiányérzet benne valahol, ahol talán többet tudnak a dolgokról, mint ami számára pillanatnyira elérhető volt. A fotópuska szögre került és az emlékekről készített képeket elkezdte szépen szétosztani azok között, akikben meglátott valami keresési vágyat, vagy csak valamiért valamivel fizetnie kellett olyan helyeken, ahol értékelték a természetet, még ha csak képeken is. Ez az új keresés szép lassan megváltoztatott körülötte mindent. Már nem egy fotós látta a szarvasokat, rókákat, bükkfákat, embereket, hanem valaki, aki közülük valónak és mégis olyannak látta magát, amilyennek talán csak a körülötte lévők láthatták. Ez a látásmód sokkolta, s ezért mindent megváltoztatott. Régebben tudta az őszi kikerics latin nevét is és valamit működésének tudományos magyarázatáról, ma pedig semmit sem tud róla, de beszélgetni megtanult vele, s olyan dolgokat tud meg és kezd érteni, ami egyetlen tudományos szakkönyvben sincs benne és a legbriliánsabb fotó sem ad vissza. A kikerics is, mint a többiek mind, mesélni kezdtek neki. Nálunk sem indulnak a dolgok másképpen, mint minden élő lénynél – kezdte azon a bizonyos őszi estén a kikerics. Hosszú alvás és készülődés után, amikor a külső feltételek kedvezővé válnak – magyarul mondva –, amikor kitavasodik, a föld felmelegszik és a vizek megindulnak, a hagymám lenn a földben megduzzad és a csíráim vágyini kezd a fényre. Nem tudja miért, de a törvény benne olyan erős,

megakadályozni, hogy a világra jöjjön. Együtt nő a nedves erdei tisztáson a többiekkel, füvekkel, harangvirággal, medvehagymával, zsályával, boglárkával, akiket ugyanez a törvény irányít, de akik valamilyen külső, tőlük független ok miatt mások. Igen,

egyszerűen azt mondjuk rátok: rét, virágos rét – válaszolta neki, amikor magához tért első meglepetéséből. Tavasszal azonban nem tekintünk téged a virágos rét külön részének, mivel nincs virágod. Zölded csak azt a háttér adta szemünk számára, ami a tavasz és a nyár alapszíne, és ami pihentet, nyugtat, étellel telít, szóval természet. Nem bioszféra, nem haszonerdő, nem kaszáló, mert ezekben nem lehet hemperegni, kergetőzni, kacagni, hanyatfekve fűszálat rágni, hanem erdei tisztás. Talán azért adtátok ezt a

nevet neki, mert itt valami nem csak hasznos, hanem tiszta is jelen van, nem gondolod? – kapcsolódott az érzelmekben gazdag monológba a kikerics. A vaskos sötétzöld leveleim belevesznek a fűfélék rengetegébe. Sokáig növekszem együtt velük. Versenyezünk a napfényért, a vízért, az élettérért, de a vágy nálam sem múlik, s a leveleim tövében megjelennek az első bimbók is. És akkor, valamikor július végén történik valami. Az egész környező világ tovább nő, teljeseedik, virágba borul, majd termést hoz, én viszont fonnyadni kezdek, majd sárgulni, s mire a gyöngyvirág bogyója megpirosodik, mire a galagonya termése kigömbölyödik, s mire a fűvek sárgává érlelik kalászaikat, eltűnök a nagy örömmünneplő környezetéből. Eltűnök annyira, hogy számotokra nyomom sem marad. Meghalok. Mintha visszamennék oda, ahonnan tavasszal megszülettem. Meghalok a világotok számára. Számotokra eddig is láthatatlan voltam, de most ténylegesen eltűnök. A te szemed, ebből a szempontból persze amúgy sem játszik sok szerepet. Amit meglátsz, az a dolgoknak csak a világos, vagy sötét része és az is csak a saját szemszögéből. Látásod valahogyan, valami miatt gyönyörködés, vagy haszon beállítottóságúra torzult. Virágos rétet látsz és kaszálót, törvényt nem. A kikerics itt egy kicsit elhallgatott, s szavai nyomán eszébe jutott valami, amire a kikerics utalt.

“Felébredni, meghalni, megszületni” – mondja az ősi törvény, mint egyetlen utat az embernél arra, hogy betöltse feladatát, azt a célt, amit vele kapcsolatban megfogalmaztak akkor, amikor létre-hozták. Nemcsak megszületni, élni és meghalni. Ez kevés. Ez elég a hangyának, elég a fűnek és a szarvasbogárnak, talán a macskának is, de nem az embernek – mondja a törvény. Neki rá kellene ébrednie – mert a beleprogramozott valahogyan nem működik, pedig képes lenne rá – mi is a valóság, meg kellene hálnia mindannak a számára, ami nem ennek a megismert valóságnak a része, és újjá kellene születnie ebből a halálból még itt, élete során s élni is itt, ebben az “új” életben. ‘Nem lehet fizetés nélkül távozni’ – mondja valamelyik írásában Hamvas Béla, aki egész életében ennek a programhibának az okát kereste. Sok önmagáról és a világról alkotott illúzióknak kell benne meghalnia annak érdekében, hogy újjá tudjon születni arra, amire teremtették. Ha most nem, hát legközelebb újra, és számtalanszor újra, míg rá nem jön, s ‘vissza’ nem fejlődik, a gravitáció és az entrópia működésének ellenére vissza nem tér az eredeti okhoz, amiből származik. Azért teremtették. Az őszi kikerics szavai, ahogy elnázta a rét szélén ülve, a langyos októberi illatok között, valahogyan ezt juttatták eszébe. Felébredni a világra, táplálékul szolgálni a környezetének, gyönyörködtetni, árnyékot adni, vagy éppen csak versenyre ösztönözni azokat, akik mellette nőnek fel, de ezzel nincs vége. Mindezt odaadja, fel-szolgálja szelíden, de ‘tudja’, hogy még ez sem elég.

Még ezt is 'fel' kell adnia. Meg kell halnia egy régi világ számára, hogy újjászülethessen, és újjá, igazi valójában megszületve tovább szolgáljon ugyanott. És még a sorrendet is tudja. Nem jöhet előbb az, aminek később kell jönnie, még ha az is az előbbre való. Azt kell először létre-hozni, amit fel lehet később áldozni valami nagyobbért.

Amikor a fűvek, magjaikat szétszórva elsárgulnak, s fáradtan lefeksznek az életüket adó földre, akkor születek meg újra – folytatta a kikerics. Ehhez pedig akkor már semmi sem kedvez körülöttem. Az éjszakák hűvösek lesznek, rovarok is alig vannak, amikre pedig mint minden virágnak, nekem is szükségem van. És mégis, láthatod magad is, erre a bágyadt szeptemberi-októberi napra visszamosolygok azokkal, a most már számodra is látható 'gyönyörűségesen törekeny és áttetsző halványlila' csokraimmal – ahogy ti mondjátok. De ez már valami egészen más. Levelem nincs, ami táplálna, árnyékot adna, szolgálna. Egyszerűen létrejövök azért, mert Valaki ilyennek gondolt el és össze kell gyűjtenem azt az anyagot a földből, levegőből, napfényből, amit csak én tudok összeszedni. Ezt a szerepet szánták nekem egy nagy színdarabban. Egyedül én vagyok képes erre a színárnyalatra, erre az illatra, erre a szerepre mindhalálig. Nézd meg melyik virág szára ilyen hófehér, s a szirmaim sem sárgák, vagy pirosak, de még kékek sem, hanem lilák, mert ez a szín a legnagyobb intenzitású a fehér után, a számotokra láthatók közül. Igen, a halál is eljön ismét, de ismét nem véglegesen. Amit így összegyűjtök, halálommal vissza kell juttassam oda, ahonnan kaptam. A földből, ami a földből volt, a levegőbe, ami onnan jött és a napnak, amit tőle kaptam. Tavaszig. Amikor is minden előről kezdődik. Igen – mondta lassan, amikor látta, hogy a kikerics egy kis szünetet tart. Láttam előtte már olyat is közületek, akit pár év alatt elnyomott a szeder; olyat is, amit törmelékekkel eltemettek az üdülőben az út építése során; és olyat is, amely alól elvezették az éltető vizet. Ők nem hoztak ősszel virágot. Igen, ők elmentek – mondta a kikerics. Elment az élet belőlük máshová, más formába, hogy ott tovább éltesse, mert az élet formája sokféle, de az élet maga egy – ahogyan szintén tanították nektek. Most pedig menj haza, mert vár a feleséged. Nélküle úgysem mégy sokra ezekkel a dolgokkal, mert úgy látom csak ketten értek egyet. Éppen miatta és apád miatt, aki már fentről szurkol neked, gyere el máskor is, ha akarsz, és akkor másokat is mesélek.

Az ember nem őszi kikerics, nem fű és nem is hangya – mondta egyik barátja később, akire ráborította mindazt, amit megértett a kikerics szavaiból. Mégis, mintha lenne valamiféle közös törvény, amit a kikerics, a fű és a hangya 'tud' és az embernek is tanították, ha valamilyen oknál fogva nem is érti. Az elejét még érti: megszületni, felnőni, tanulni, érvényesülni, vagyis élni

– még valahogy megy. Ha a körülmények kedvezőek, akár magától is. Majd felelősséget vállalni, vagyis adni, szolgálni, szelíden másokat, már kevésbé, mert nincs meg a megfelelő együtt-látás, ami olyannak mutatná meg a dolgokat, önmagát és másokat, amilyenek valójában, ahogy a kikerics is látja. S a folytatás, amiről a tanítás szól – mintha tudták volna mi hibádzik – rendre elmarad. Pedig tényleg más az ember szerepe, mint a kikericsé, a fűé és hangyáé. Valamilyen más 'anyagot', 'színárnyalatot', 'illatot' várnak el tőle. Zöld helyett halványlilát a kikericsnél. S az embernél? Pedig vannak és mindig is voltak más 'anyagból' lévők, más 'színiük' és 'illatúak' közöttük is. Csak éppen a látással, a felébredéssel van megint a probléma. És a vággyal, az újjászületés utáni vággyal, ami valahogyan a kikericsben benne van. Mintha az embert holdkóros álomban tartaná az a nagy varázslat még akár hatvan év után is, amit alva-ébren 'élet'-nek lát és nevez. És ha felébredt és már lát? Akkor jön a nehezebbje, a kitartás a változtatásban, amit minden és mindenki ellenez, kinevet, megkérdőjelez körülötte. Valahogyan ki kellene tartanom – gondolta –, valahonnan erőt kell kapnom a továbbiakhoz, mint a kikerics, mielőtt újjászülettek. Talán kevés a természetfotózás, a fotópuska és a fotók áldozata. Mást is oda kell adnom. Vagy talán a barátomnak van igaza, és az őszi kikerics tényleg nem olyan, mint az ember. Talán tényleg elég csak gyönyörködni benne, lefényképezni, vagy egyszerűen elmenni mellette, mint ami nem számít, nem fontos, és élni az életet, mint minden és mindenki más körülötte felesleges 'agyalás' nélkül?

De mindez ne is emlékeztetne semmire? – kérdezte önmagától.

2004. Álomhava

DR. KÁLMÁN SZABOLCS

HÁLAADÓ IMA KOVÁCS TÁDÉ GYÁSZMISÉJÉN

Örökkévaló Isten! - vagy ahogy Tádé testvérem szólítana:

„Égi Apácskánk!”

Csodálatos dolog, hogy egy végső búcsú alkalmán, amikor fájó szívvel elbúcsúzunk Tádétól, akit szeretünk és tisztelünk, akitől a búcsú fájdalmas, az első szavunk mégis a köszönet és a hála szava. *Hálát adunk* neked, hogy Tádéval együtt olyan közösséggé formáltál bennünket, akik az Úr Jézus

Krisztusban testvérek, akik neked gyermekeid lehetnek. *Hálát adunk* neked, hogy annyira szerethettük Tádét, hogy fáj tőle elbúcsúzunk, hogy könnyes a szemünk és

zokog a szívünk.

Ahogy a Mester tanította: *Boldogok, akik sírnak.*

Köszönet a sírásért, a fájdalomért, és ami mögöttük áll - a szeretetért.

Áldunk és magasztalunk, Égi Apácskánk, hogy Tádét ismerhettük, hogy oly gyakran az ő szaván vagy élete példáján keresztül szólítottál meg bennünket, sokszor prófétai szavával, eredeti gondolatai mélységével.

Számtalanszor az ő hangján, példáján keresztül *figyelmeztettél*, hogy a mi hitünk ne sekélyesedjék el, hogy ne legyünk közömbösek, hogy lássuk meg a testi-lelki rászorulókat, hogy ne zárkózzunk be a mi felekezeteink, vagy nemzeti korlátaink közé.

Hiányozni fog ez a figyelmeztető hang és példa közöttünk. Hiányozni fog Tádé.

Égi Apácskánk, köszönjük őt!

Add, hogy méltóképpen folytassuk Tádé munkáját!

Te adj vigasztalást és megújult életerőt az ő családjának, szeretteinek, azaz nekünk, mindnyájunknak!

A te Fiadnak, az Úr Jézus Krisztusnak a nevében kérünk! Ámen.

2019. június 21.,

***

KIRÁLY IGNÁCZ

EGYETEMES KÖNYÖRGÉS TÁDÉ MISÉJÉN

Mennyei Atyánk!

Tádé testvérbarátunkra imádságos szeretettel gondolva terjesztjük eléd imába és ígéletbe foglalt szándékainkat:

1. / Tádé mondta 1996-ban: *”Az ésszerűségnek, a rákérdezés jogának, a szabadság levegőjének és az egymás ajnározása nélküli megbecsülésnek van közösséget éltető ereje.”* Köszönjük, hogy jó példával járt ezekben! Szeretnénk folytatni ezt a lelkületet. Hallgass meg Urunk!

2. / Tádé írta 2003-ban: *„Apácskánknak a messzire futott, s az otthon puffogó gyerek egyaránt édes magzatja.”* Ezzel az ösbizalommal élt és ennek erejében talált rá kanyargós életforma kereséseiben a jézusi tájékozódás fix kötelékére. Szeretnénk eltanulni céltudatosságát, hogy hibáink beismerései erős Jézushoz és egymáshoz tartozást gyümölcsözzenek. Hallgass meg Urunk!

3. / Tádé kérdezte 2009-ben: *„Mennyire vagyok tudatában annak, hogy honnan jutottam idáig?”* Hívó

katolikus indítékok vonzották a papság felé, alkati adottságok ösztönözték keresésre, hogy az elvek szerint alakítsa életét. Mindannyian valahonnan, valahová jutunk. Szeretnénk Jézus Istenének/Apácskájának tetszően alakítani személyes életünket! Hallgass meg Urunk!

4. / Tádé írta 2012-ben: *„Azt hiszem, a Szent Szellem pont az önállóság szelleme.”* Az erények dialektikája című dolgozata alapján (1978) is világos az önállóság és az önfejlés közötti különbség. Küzdött is ezzel eleget, ő is és szerettei is övele. Szeretnénk mi is a Szent Szellem erejében jól szeretni egymást! Hallgass meg Urunk!

5. / Tádé mondta 2014-ben: *„Mikor egyik gyermekem megszólalt, hogy apa, nem akarsz nekünk csoportot csinálni? - bőgtem az örömtől!”* Boldog az az apa, az az anya, kinek gyermekei követésre méltónak találják szüleik Istennek tetsző útját! Adassék meg mindannyiunknak ez a boldogság! Hallgass meg Urunk!

Mennyei Atyánk!

Öled magadhoz Tádé fiacskádat, hogy megélhesse Apácskájába vetett bizalma igaz voltát! Aki élsz és szeretsz mindörökkön örökké! Amen.

2019. június 21.

MIKLOVICZ LÁSZLÓ

HOMÍLIA...

Mt8,27- 34

Tekintsünk máris az evangélium nagyon súlyos kérdésére, amit Jézus fogalmaz meg a 12 tanítványának, de rajtuk keresztül számunkra is. Ez az a jézusi kérdés, amelynek megválaszolását nem lehet kikerülni, ha követni akarjuk Őt. Talán ezért is került bele a szinoptikus evangéliumokba. Ez az érdeklődés nem hiúságból fakad Jézus részéről, hanem valóban tudni akarja, hogy mit gondolnak a személye felől, mit vár tőle a nép, illetve tanítványi köre. Egyébként valamennyien így vagyunk: érdekel a mások által rólunk felállított diagnózis, mert hozzá segít az önismerethez. Közösségi körökben értékeljük is ha visszajelzéseket kapunk a barátainktól. Az igelituria

után én is kapni fogok G. Banditól, mint ahogyan az előző években is és már előre megköszönöm. És ne legyünk álszerények: bizony azt szeretnénk, ha ez a diagnózis minél pozitívabb lenne. Bandi azonban nem szokott kímélni engem, de ennek ellenére várom az építő mondatait. Szóval nagyon indokolt a kérdés Jézus részéről is és fontos jó választ adni rá. Jézus missziós tevékenységét és a személyét az emberek sokféle képpen értelmezték. Tanítónak, rabbinak, mesternek hívták, amikor megszólították, hiszen a legjellemzőbb tulajdonsága, tevékenysége a tanítás volt. Személyét illetően megoszlottak a vélemények, mint ahogyan hallottuk, és mintha manapság is így lenne. Miből adódhat az, hogy valakik, akik ugyanazt a tanítást hallották és ugyanannak a Jézusnak a jó tetteit látták, arra a következtetésre jutottak, hogy keresztlő János vagy Illés próféta, vagy pl Mt-nál Jeremiás próféta született meg újra Jézusban? Talán abból adódott, hogy kivetítették Jézusra a saját elképzeléseiket, várakozásaikat vagy Jézus szavaival élve, nem volt fülük meghallani az evangéliumot, a jó hírt. Hogyan is gondolhatták, hogy a keresztlő támadt fel benne, amikor János arról az Istenről prédikált, aki igazságos bíró, akinek fogytán a türelme; hamarosan eljön rendet csinálni: a jókat "csűrbe gyűjti", a gonoszokat "olthatatlan tűzbe veti"; csak az menekülhet meg, aki megvallja bűneit, alámerítkezik nála a Jordánban és "jó gyümölcsöket terem"; tétovázásra nincs idő, "a fejsze már a fák gyökerére tétetett"... Jézus pedig az irgalmas, mindenkinek megbocsátani akaró, feltétel nélkül szerető Istent mutatta be, aki Abba, Atya és minden megtérő fiát visszavárja a családi házba.

Hogyan is gondolhatták Jézusról valakik, hogy Illés próféta született meg újra benne? Illés egy harcos próféta ember volt, aki tucatszám ölte meg a bál prófétákat és a királyi követeket. Jézus viszont még a haragtartást is tiltja, nemhogy az ilyen durva erőszakot. Az általa bemutatott Atya jóságos és fölkelti napját minden ember gyermekére. Jeremiás pedig úgy kerülhetett a látókörbe, mint a Jeruzsálem elpusztítását megjövendölő próféta akinek különös jelentősége volt abban a közösségben, amelynek művét írta. Jézus atyja viszont nem akarja, hogy bármi és bárki is elpusztuljon, hanem, hogy éljen és szeretetben éljen. Ez ám az igazi jó hír. Tehát szegény Jézust alaposan félreértették a kortársai, amikor azt gondolták róla, hogy ő a keresztlő János, vagy Illés, vagy más próféta. Azokról a kortársairól pedig nem is beszélve, akik a római uralom alóli felszabadító messiást várták és ezek voltak a legtöbben. A jó válasz megadásához nélkülözhetetlen az, hogy nyitott szívvel és értelemmel tanuljon az ember Jézustól: tanulja meg azt, hogy amiből kettő van, abból az egyiket oda kell adni annak akinek egy sincs és jó szívvel. Tanulja meg azt, hogy irgalmas szívűnek kell lenni mindenki irányába, kiváltképpen a hátrányos vagy

kiszolgáltatott helyzetben lévők felé. És amit az ember a legnehezebben tud vagy akar megtanulni a názáreti Jézustól: a békességteremtés művészetét, a teljes erőszakmentes életmegnyilvánulásokat: gondolatban, szóban és cselekedetben. Még gondolatban sem akarok rosszat a felebarátomnak. Mit válaszolunk a Mester kérdésére? Hát ti kinek tartotok engem? Kérlek válaszoljatok a Mester kérdésére!.... Jó lenne néhány hitvallást meghallgatnunk.... (öt hozzászólás következett)

Engedjétek meg, hogy a teológusok válaszát is elmondjam:

És Jézus szóla hozzájuk: 'Mondjátok, ki vagyok én?'

És a teológusok feleltek: 'Te vagy létünk alapjának eszkatológiai manifesztációja, a kérügma, amiben interszonális kapcsolataink legvégső értelme tárul fel előttünk.'

És Jézus elhűlten szóla: 'Miiii???'

Te vagy az, aki megtanítottál minket a feltétlen gyermeki bizalomra az Isten irányába. Ahogy a csecsemő bizik anyjában úgy. Hiszen ebben foglaltad össze tanítói munkád kezdetén az üzenetedet: Bizzatok a jó hírben, és később is folytonosan erre bizzattál a példabeszédeidben, a gyógyításaid során. Ez a bizalom volt a te válaszod is a mennyei atya felé. Ez a feltétlen bizalom az Újszövetség nyelvén: "hit", amellyel tehát nem Isten ajándékozta meg az embert, hanem az ember ajándékozhatja meg Istent. Hiszen a bizalom a saját döntésükből fakadó odafordulás.

Te vagy Jézus az, aki vállaltad, hogy Isten jóságáról bizonyosságot teszel az emberek számára, akik tévedésben élnek: Istent, haragos bírónak tartják és félnek tőle. Ez lett életed egyik fő mozgatója és egyúttal tartalma is: hirdetni az Isten jóságáról szóló ígét.

Te vagy az Jézus, aki másokért odaáldoztad az életed. Nemcsak beszéltél, hanem a föllépésedtől kezdve megszűntél létezni önmagad számára, nem voltak többé magán-ügyeid, magán-életed. Bemutattad a másokért élés önzetlen életformáját és életed szemléltető ábra volt a tanításodhoz. Ez a szemléltetés, Isten jóságának cselekedetekkel való bemutatása, "bizonyítása" lett életednek másik fő mozgatója és egyúttal tartalma.

Te vagy az Jézus aki gyermekien könnyed, gondtalan életstílust mutattál és ajánlottál tanítványaidnak. Ti. hogy nem kell gondban lenni a megélhetés miatt, a betegséggel kapcsolatos szorongásokat feloldottad; a természeti csapásoktól való félelmet elvetted; megmutattad, hogy nem kell félni a hatalmasoktól, és a halálfélelmet is feloldottad. Te vagy az Jézus aki megszabadítasz minket a "Jaj, mi lesz, ha...?" görcsétől.

Ugyanakkor te vagy az is aki maximális követelményeket támasztasz: Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok, szeressetek úgy, mint Isten: ahogyan a tékozló fiú vagy inkább a megtérő fiú

történetében megismertük az Atyát, sőt még ellenségeiteket is szeressétek!

Te vagy az Jézus, aki alámerültél a szenvedésbe. Kiteszed magad a meg nem értésnek, a fizikai és szellemi otthontalanságnak, az üldöztetésnek, a közvetlen életveszélynek, s végül önként belemerültél a kínszenvedésbe, amelyet teljes elhagyatottság kísér.

És végül te vagy az, akit követnünk kell, mert csak így tudjuk rendeltetésének megfelelően használni az életünket. Te vagy az Isten Fia. Amen

Azonban legyen egy kis házi feladat is! A homiliában nem került elő Péter mondata...emlékezzetek csak vissza: „**De ti, mit mondotok ti, ki vagyok én?**” Péter felelt, és ezt mondta neki: „Te vagy a Messiás.” Erre keményen rájuk szólt, hogy senkinek se beszéljenek órára.” Legyen a házi feladat az, hogy a szeptemberi közti találkozón beszélgettek erről a megállapításról!

VÁGÚLYHELYI PÁL

ELMÉLKEDÉSEK...

Miatyánk, hogyan imádkozzuk

A három legfontosabb zsidó kegyességgyakorlat (Tób 12,9) az **adakozás** (2-4 vers), az **imádkozás** (5-15 v.), és a **böjtölés** (16-18 v.).

A kegyesség kifejezés (szó szerint: igazság) gyakorlása során ne mások csodálatát nyerjük el, hanem szükség van a kegyesség gyakorlása során a vigyázásra. A Szentírás is óv az imádság során a kegyes magamutogatás kísértésétől.

A Miatyánk – már külsőleg is, de belsőleg igazán – a közepe, a szíve a Hegyi Beszédnek, amelynek követelményei végső soron csak olyan mértékben válnak érthetővé és teljesíthetővé, amennyire valaki elkezd ennek az imádságnak a lelkiülete szerint élni.

Miatyánk

Azzal a felhívással, hogy atyát mondjanak, Jézus bevonja tanítványait az ő istennel való viszonyába (Abba). Az életüket ezzel új alapra helyezi, és őket azok *közösségévé* fűzi össze, akiket különlegesen megajándékoztak, és akikkel szemben különleges követelményeket támasztottak.

Szenteltessék meg

A tanítványok első indíttatása az imádságban az kell legyen, hogy Isten neve szenteltessék meg. Mégpedig ő maga által (megszentelődni = szentnek bizonyulni). Ez azonban az által történik meg, hogy Isten teljesen

véghezviszi azt, amit Jézusban meghirdetett és már elkezdett: nevezetesen, hogy **eljön Isten országa** (vö. 4,17).

Legyen meg a te akaratod (harmadik kérés)

A harmadik kérés csak azt fejt ki, mit jelent tartalmilag az ország eljövetele. (Ebből következik a mi életünket is meghatározó következmény.) Amilyen bizonyos, hogy itt a végső beteljesedésért szól az imádság, amely egyedül Isten ügye, olyan bizonyosan kell abból valaminek már most érezhetővé válni – Jézus életében és az ő tanítványainak életében is, így a mi tanítványi életünkben is.

Mindennapi kenyér

A hívő ember kenyere Isten akaratának teljesítése és az Isten által történő **megbocsátás**, büntől felszabadító újrakezdés lehetőségének életet adó ereje.

Ellenünk vétkezőknek

Ha örök életünk célja Istennel való közösségben való élet, akkor a megbocsátásban is Istenhez hasonló módon kell irgalmat gyakorolnunk. Így áll helyre a szeretetközösség Istennel és az emberekkel, akik mindnyájan meghívást kaptak Isten Országába.

Ne vígy...

A 13 vers (és ne vígy minket...) első fele az attól való megkímélést kéri, amit a nehézségekben éppen Jézus tanítványai nem takaríthatnak meg maguknak, azt tudniillik, hogy az Istenbe vetett hit, az ő országába való reménység és az emberek irányába való szeretet feladásának kísértésébe essenek. (Hogy tulajdonképpen nem az Isten az, aki ilyen kísértésbe visz, azt Jakab 1,13 és 1Kor 10,13 mondja ki.

1Kor 10,13 Emberi erőt meghaladó kísértés még nem ért titeket. Isten pedig hűséges, és nem hagy titeket erőtkön felül kísérteni; sőt a kísértéssel együtt el fogja készíteni a szabadulás útját is, hogy elbírjátok azt viselni.

Jakab 1,13 Senki se mondja, amikor kísértésbe jut: „Isten kísért engem”, mert Isten a gonosztól nem kísérhető és ő maga sem kísért senkit a gonosszal.

Szabadíts meg...

A 13 vers második fele úgy cseng, mint egy segélykiáltás az ilyen veszély láttán, szó szerint: „de szabadíts meg a gonosztól” (a gonosz jelentheti a

Gonoszt, mint személyt és a gonoszt, mint személytelent is. vö. 13,19 és 2Tim 4,18)

***

Imádkozásunk akadályai

Mondhatnám azt is, hogy Isten-kapcsolatunk, Istent felismerésünk akadályai. Fizikai valóságunkat természetesnek vesszük. Lelki, szellemi, tudati valóságunkkal, már vannak problémáink. Ebből adódnak a lelki egészségünkkel kapcsolatos problémáink. Így vagyunk Isten-kapcsolatunkkal is. Pál tanítványai mondták Efezusban: „Még csak azt sem hallottuk, hogy van Szentlélek”. Hiába van bennünk a Szentlélek, ha ennek valóságát nem tudjuk megélni, miközben a Szentlélek bennünk a legdinamikusabban cselekvő Isten. Segítsen ez a lelkigyakorlat abban, hogy ne a semmibe imádkozzunk, hanem képesek legyünk valóságnak megélni, hogy a bennünk működő Isten lelkével valóságos párbeszéd-kapcsolatban vagyunk.

Az ima életünk hangja. Úgy élünk, ahogy imádkozunk. Nem azok a szavak vagy gondolatok számítanak, amivel az imádság kiszabott ideje alatt foglalkozunk, hanem szívünk állapota - vágyaink és cselekedeteink tükrében - az, amit Isten igazi imánknak tekint.

Imádság közben mondtam régebben a legnagyobb hazugságokat. Azért, mert megtanítottak imádkozni.

Imádságra tanítani úgy, hogy az őszintén dadogó ember szájába rágják, mit mondjon Istennek, a hazugságnak az a formája, ami az imádkozó egész életére rátelepszik és megmérgezi azt.

Az imádságot nem a szánkkal, hanem őszinte cselekedeteinkkel mondjuk ki.

Szent az az ember, aki szájával káromkodik, de életében nincs hamisság. Sok csúnya szájú embernek szép az élete. Imádkozzunk így: „Uram, fogd be a számat! Taníts meg nem imádkozni! Taníts helyesen élni helyette!” Ne járjunk úgy, hogy életünk büzlik, de a szánkból virágok nőnek ki, mert így leszünk a hitetlen emberek számára hiteltelen emberek.

Csak kitárt szívvel, van értelme az imádságnak? Egyébként állandóan a közhely és a hazugság között táncolok. Az imádság bűne minden felesleges szó, amit Isten előtt kimondok.

Andrew Murray szerint nem az **az imádság**, amit szóval vagy gondolatban elmondok. Hanem **szívem állapota, vágyaim és cselekedeteim**.

Ha föl lehetne venni egy magnóra a gondolatoknak azt a zsidongását, ami reggeltől estig eltölt - az lenne az igazi ima. „Hmm, már nyolc óra van... föl kellene kelni... Jaj, Istenem... Kávét igyak vagy kakaót? Bérletet kéne venni, már napok óta lejárt ... A csodába, már megint leszakadt egy gombom! Na, hol is tartottam a Bibliában? Ááá, egykirályok... Illés... na előtte kimegyek a vécére...” Ugye, valahogy így kezdődne? Nem úgy, hogy mint daloló kakukkmadár, kipattanok az ágyból, aztán térdre, és hálazsoltárt zengni!

És Isten ezt az imádságot hallja. És ha ehhez képest a „hivatalosan” mondott ima másként hangzik, akkor az utóbbit elkönyveli a „már megint át akar verni a betyár, de csak saját magát csapja be” számlára.

Simone Weil azt mondja, ne imádkozz. Határozd el keményen, hogy te bizony nem fogsz imádkozni. Nem ám, egy szót sem. Csak élsz csendben Isten előtt. Órá figyelsz és teszed a dolgodat. De nem mukkansz meg. Egy ideig bírod, aztán már nagyon nehéz lesz. Nem baj, tarts ki, ne imádkozz. Ne imádkozz egészen addig, amikor már nem bírod ki, hogy ne imádkozz. Amikor ugyanannyira szükséges és követelőző a vágy benned, hogy imádkoznod kell, mint hogy lélegezned kell. És akkor imádkozz.

Próbáld meg visszatartani a lélegzetted. Meddig sikerül? Milyen érzés?

Próbáld meg visszatartani az imádságot. Ha nem tör ki belőled a visszafojtott ima hatalmas erővel, zihálva, mint ahogy a levegőt beszívod hosszú lélegzet-visszatartás után, akkor nem ér semmit az imád.

Adja Isten, hogy ne a halál ajtaja előtt jussak el ide, hanem még felnőttkoromban. Az Istennel való állandó párbeszédhez. Aminek semmi köze a templomban elmondott (felmondott) imádságokhoz.

A lényeg: sosem bújni el Isten elől, még az imádságba sem.

Az a gondolat, amit Isten lát, mind imádság. Isten fényében akarom végiggondolni gondolataimat. És a számat keményen összeszorítom, és hallgatok, és nem imádkozom egészen addig, amíg ki nem buggyan rajta az imádság, ahogy visszatartott lélegzet után a hatalmas sóhajjal felszabadító erővel beszívott levegő.

Hogy ne essem az imádság bűnébe.”

Lélegezz bennem, Szentlélek... (Szent Ágoston)

Lélegezz bennem, Szentlélek,
 hogy arról gondolkodjam, ami szent.
 Irányíts engem, Szentlélek,
 hogy azt cselekedjem, ami szent.
 Vezess engem, Szentlélek,
 hogy azt szeressem, ami szent.
 Erősíts meg engem, Szentlélek,
 hogy megóvjam, ami szent,
 és óvj meg engem, Szentlélek,
 hogy sose veszítsem el, ami szent.

Törökbálint 2019. június

BÓTA TIBOR

A „MESÉLŐ ÉVA NÉNI”

**(EMLÉKEZÉS BARTHA
 ÉVÁRA)**

Pécs Lilla (Lilkó) 1984-be bekövetkező hazatávozását követően kerültünk a Barna vezette közös táplálkozó közösségbe Évával.

Már fiatal kora óta emberekkel foglalkozott. Matematika-fizika tanárként évtizedekig oktatta tanítványait. Azt vallotta, hogy ha a tanárt szeretik a diákok, sokkal több ismeretet át lehet adni.

Nagyon szerethették egykori diákjai, mert egész idős korában is rendszeresen hívták, ill. vitték el osztálytalálkozóra. Ezekre mindig meglepetésekkel készült.

A több évtizedes oktatói tapasztalatai később jelentős segítséget nyújtottak számára a közösségi munka, ill. a személyes beszélgetések során. Nyugdíjasként a gyerekvívázásra soha nem tudott nemet mondani. Jól tudott a gyerekek nyelvén beszélni.

Nagyon nehéz szavakat találni arról a természetes egyszerűségről, ami egész lényét jellemezte. Minden megnyilvánulása a mesékben lévő jótünetekre emlékeztet. Ő, ha megszólalt, nem elmondott valamit, hanem elmesélt.

Így maradt meg gyermekeink számára is a „mesélő Éva néni” emlékképe. A meséket mindig saját maga rögtönözte, és gyermekeink, figyelemmel és nagy érdeklődéssel hallgatták Őt.

A Bokor mellett élete másik nagy szolgálati területén (Hit és Fény, Bárka) az értelmi fogyatékosok is minden alkalommal, mikor megjelent „szét akarták szedni”, így fejezve ki határtalan örömeiket és ragaszkodásukat irányában. Nyári táboraiknak nemcsak résztvevője, hanem tevékeny szervezője is volt, amíg ezt kora és egészségi állapota megengedte.

Szelidsége példaértékű volt, és számára magától értetődő. Mindig mosolygott, pedig (édesanyja korai elvesztése után) gyermekkorától nagyon félszeg, aggodalmakkal teli belső világot hordozott. Kitartó, becsülettel megküzdött belső harca, és Isten iránti gyermeki bizalma tette lehetővé, hogy aggodalmainak a legkisebb nyoma sem volt látható.

Az adás éltette, és alakította olyanná, amilyen lett. Mivel örömmel adott, mindig derűs volt az arca. Az adás határozta meg egész életét. Rengeteget kaptunk tőle szellemileg is. Nagyon jól – a sorok között olvasva - ismerte és alkalmazta az Ószövetséget. Különösen szerette a Zsoltárokat. Ezekről úgy beszélt, hogy szinte megelevenedtek szavai.

Az általa tartott lelkigyakorlatok résztvevői, és lelki vezetői mindig hálás szívvel beszéltek Róla, és arról, hogy milyen együttérzéssel fordult mindenkire. Mély átéléssel tudott vigasztalni másokat.

Önmagát nem kímélő szeretettel ápolta a közösségeiben és családjában lévő időseket. Mindenkire volt egy jó szava.

Közösségünkben évente volt őrangyal-húzás. Az őrangyal abban az évben fokozottabban figyelt arra, akit húzott. Ő nem volt képes betartani ezt, mert szíve bősége nem engedte. Majdnem minden

közösségi találkozóra mindenkinek készített egy kis meglepetést, a maga által készített képeslapon egy-egy nagyszerű idézettel.

Tudatosan készült az öregségre. Könyveitől és földi értékeitől igyekezett meg”szabadulni”, mondván így még életében örömet tud azokkal másnak szerezni.

Nagy veszteségnek éljük meg távozását, de hisszük, hogy Égi-otthonából még jobban képes testvéreit szolgálni.

Emlékedet szívünkben őrizzük:

SZABÓ DEZSŐ

VERSEK...

Estefelé

Ó hagyjátok, hogy legyek én csak gyermek
 Kinek élete föld, fa, fű, virág,
 Akinek mesekönyv a nagyvilág,
 Nem üz sem gyűlölet, sem érdek,
 Akinek dolgok és titkok beszélnek,
 Aki nem ás sem fedezéket, sem vermet.
 Tudom nagyon sokáig tévelyegtem,
 Berontva millióknak életébe,
 Akartam lenni akarat, hit, béke,
 S formálni a végzetes emberarcot,
 Fizettem érte irtózatot

***

Szabó Dezső éneke

Ponyvasátram teteje
 Kilenc mennykő üt bele
 Én vagyok az ereje
 Hős legények eleje.
 Pusztán áll a sátorom,
 Nincs ünnepem, nincs borom,
 Kuruc, labanc ha támad,
 Csak én védem a várat.
 Ponyvasátram mégis áll
 Minden vésszel szembeszáll.
 Haj sok legény szereti,
 Templomának nevezi.
 Kuruc, labanc egy nekem,
 Egyiket sem szeretem.
 Elviszik az asztagot,
 Adnak érte maszlagot.
 Kuruc, labanc úr dolog,
 Várnak rájuk bő torok.
 Bármelyik az ki nyeri,
 Csak a szegény éhezi.
 Bármelyik a győztesebb,
 Szegény testén van a seb.
 Ő fizeti sarcukat,
 Békéjüket, harcukat.
 Koldus Ferkó sógorom,
 Te vagy az én rokonom.
 Egy a sorsunk, ez a faj,
 Egy a nyelvünk, ez a jaj.

Jaj testvérek halljatok
 Ha egy harcon meghalok,
 Süssetek meg engemet,
 Csapjatok nagy ünnepet,
 Egyetek meg engemet,
 Én leszek a véretek.
 Leszek belső váratok,
 Én leszek az álmatok.
 A jaj egység én leszek,
 Minden karba én teszek,
 Minden lábban dobbanok,
 Minden szívben robbanok.
 Kuruc, labanc elszalad,
 Rátok is süt majd a nap.
 Kaptok húst, lágy kenyeret,
 Jó bort és sok gyermeket.
 Rám is csak gondoljatok,
 Szép dalokat mondjatok,
 Vig táncokat ropjatok,
 Én majd fenn kurjongatok.

***

Az út

Nem, nem lehet futni az anyacsóktól!
 Törvény és végzet: indít és kötelez.
 Hiába futsz és lázadsz idegenné:
 Egyszer csak megfog és sírva érzed,
 Hogy ősi végzet hajtja véredet,
 Hogy fáj az, ami fáj a millióknak.
 Az anyacsók, melyből életre kelsz,
 A temetőktől kapja életét:
 Ős akaratok régi szenvedések
 Messzi vágyak és százados remények
 Adják meg tested, lelked végzetét
 S nem menekülhetsz ősi önmagadtól.
 Mert higgyétek a temető az élet,
 Ő a parancs és ő az akarat.

(„...mi volt az én minden tudományom? Schütz Antal dogmatikája, Brandenstein Béla filozófiája, a magyar irodalom iránti hő szerelem és a vadonatúj magyarságtudomány, amely számomra Szabó Dezső, Németh László és a népi írók gondolatvilágát, Kodály zenéjét, Molnár István tánc hagyományát és Sinka István költészetét jelentette.” B. Gy.)

X-X-X-X